

satis ostenditur ex litera d.c. in quo nulla mentio est de forma libelli: ideoq; nō erat diuinandū, nec insistendū quasi pro difficili circa id, quod in tex. nō constat. Probat̄ hoc magis contra Ioa. And. Pa. nor. & plures primò citatos, quia licet libellus ibi fuisset simplex vel præcisus ad rem, non ideo corrueret iudicium: vt cum Bar. probauimus supra nu. 9. Similiter quamuis agens peteret v̄ditionem declarari nullam, non ideo corrueret sententia recte prolata ex supra deductis. Ostenditur hoc magis cōtra eos oēs in eo, quod de libello comminiscuntur: quia ex litera cōstat libellum ritè formatum fuisse, tam circa læsionem, quam circa nullitatem ex defectu cōsensu capituli. Receptū enim est, posse simul agi ad rescindendum, & cōditionaliter ad declarandum nullum, vt in hac materia tradit Aufrer. ad Capel. Tholos. q. 469. & Burg. in c. cum causa, nu. 3. de emp. & vend. glo. & Paul. in l. 1. C. quando prouoc. non est necess.

18 Reijcienda ergo sunt quæ DD. ad eum tex. cōminiscuntur de ineptitudine libelli. Quoad sententiam verò non satis constat, ibi eam nullā fuisse: & verba tex. variè accipi possunt: & in ea re concludunt aliqui, valere sententiam, qua emptor simpliciter condemnetur ad rem restituendam, vt tradit Burg. in d. c. cum dilecti, nu. 33. in fin. & nu. 62. ad fin. & Cagno. hic nu. 116. ad fin. quod iuuatur ex notatis in l. miles, §. decem, ff. de re iudic. potest q; ea opinio comprobari, eò q; talis sententiā continet alteram partē alternatiue huius l. & ita ex parte competente sustineri poterit ex doct̄. Innoc. in c. in præsentia, de renunc. quem sequuntur plures relati à

Rip. in l. si ventri, §. in bonis, nu. 13. ff. de priuil. credi. Sic etiam pro validitate talis sententiæ facit quod notat Bal. in l. si. nu. 1. & nu. 3. C. de fideicomis. liber. Si autē instes ex verbis d.c. ibi, iuri contrariā, responderi potest, aliquando valere sententiam iuri contrariam, si error contra ius expressus in ea non sit iuxta l. 2. C. quando prouoc. non est neces. cum alijs. Maxime q; in materia huius l. aliquando ex læsione cōdenatur emptor præcisè ad rem restituendam sublata electione regulariter ei cōpetente, vt ex superius dictis non semel colligitur.

19 Reiectis igitur falsis & diuinatorijs, tutius dicendum videtur in d.c. nihil tractandum de ineptitudine libelli: an verò sententiā ibi nulla fuerit, petendum fore ex iuris regulis & veris traditionibus, vt si eo casu iuris error in sententia expressus fuisset, nulla redderetur, secus autē si error in sententia non exprimeretur: quia tunc sententia non esset nulla, sed iniqua secundum iura & receptas sententias. Ad literam verò d.c. verius videtur, q; sententiā ibi nulla fuerit, quia videbatur continere expressum iuris errorem, vt colligitur ex verbis tex. supra relatis, maxime dum Papa inquit, decanū ibi pronūciasse, venditionem non valere ob læsionem ultra dimidiam, quod expressim & aperte erat contra hanc l. & l. dolus, inf. cod. Atq; ideo rectissime inquit tex. sententiam fuisse iuri contrariam.

20 Ex qua declaratiōe colligitur differentia inter libellū & sententiā in hac materia: libellus enim simplex vel præcisus, imò & petens contractū declarari nullū procedit, non ita sententia, iuxta proximè dedu-

deduct. i. Colligitur etiã, q̄ si iudex in sententia expressim referat probationẽ læsionis, ex qua inferat venditionem fuisse nullam, sententia ipsa nulla erit: quia cõtenet errorẽ expressum, cõtra hanc l. & d. c. licet Burg. & Cagn. ubi supra, indistinctè cõtradicerẽ videantur. Nec obstat fundamenta, quæ pro eis adduxi: procedunt enim quãdo ex tenore sententiæ non deprehenditur talis error, licet ex alijs partibus actorũ colligi possit: nec saluãda sunt verba sententiæ in casibus rarissimis, cum amplissima & certissima regula electionem in hac materia reo tribuat: qd colligitur ex doct. Bar. in l. 2. n. 1. ibi, vnde si aliqua causa specialis est, debet specialiter exprimi, ff. si quis in ius voca. non ier. Bar. in l. lucius, in fi. ff. de ijs qui notan. infam. Alex. in l. si is ad quẽ, nu. 11. ff. de acq. hæred. Dec. in c. consuluit, nu. 5. de appel. Panor. in c. sicut, nu. 11. vers. quartus, de re iud. Felin. in c. super literis, nu. 17. de rescr. Ias. in l. propter adũ, §. siue aut, nu. 10. C. de iudic. Satis ergo contra formã huius l. iudicaret, qui conuentũ præcisè condemnaret: cum verba sententiæ strictè intelligãtur, iuxta doct. Bar. in l. Iulianus, nu. 5. ff. de condic. indeb.

21 Ex eadẽ vera interpretatione iam patet non probari in d. c. vnũ, quod scriben. inde colligebant, q̄ iudex appellationis nõ possit reformare sententiã nullã ex ineptitudine libelli, agnoscentes posse iudicẽ id facere, ubi nullitas est ex alia causa, p l. si. ff. quod cũ eo, & ad hanc specialitatem ex ineptitudine libelli extollunt tex. in d. c. vt per Panor. ibi, nu. 4. qui addit non tantũ sententiã, sed totum processum tunc

corruere: & ita Bal. hic, nu. 18. dicens tex. in d. c. esse meliorem de iure, & ita Alex. cons. 79. col. 1. lib. 2. Feli. & Dec. ad fin. in c. in literis, de offic. deleg. quam resolutionẽ extollit & receptã inquit Cagnol. hic nu. 148. Sed tota ea traditio sine fundamento videtur: euidenter enim deducitur ex supradictis in d. c. nihil probari de nullitate ex ineptitudine libelli. Itẽ si vera esset regula, quam DD. præsupponũt in nullitate ex alia causa, multo magis procederet in vitio circa formulã libelli: argu. l. 1. C. de form. subla. & l. fin. §. si. ff. quod met. cau. Nec regula, quam DD. præsupponũt, tuta videtur: si enim sententia nulla fuerit ex aliquo vitio actorum, nõquam à iudice appellationis absq; noua solẽnitare validabitur, vt sentit Pau. & ibi plenius notat Aret. col. 2. in fi. cum sequen. in l. si is ad quẽ, ff. de acqui. hære. facit reg. l. eos, in fin. princi. C. de appel. q̄ causa defertur ad iudicem appellationis secundum terminos, in quibus erat penes iudicem à quo. Pau. in l. ab executore, nu. 3. ff. de appel. Boer. decis. 73.

22 Nec obstat tex. à DD. ubiq; malè citatus, in d. l. fin. ff. quod cum eo, quem ad d. regulam notant Bar. & alij ibi. Bar. in l. si expressim, col. fi. ff. de appel. Guido Pap. decis. 436. nu. 11. Dec. in rub. de appel. nu. 12. colligentes ex d. l. fin. iudicem appellationis ex noua causa posse reformare, & validare sententiam nullam. Aduerto enim, q̄ in d. l. fin. prima sententia non fuit nulla, nec vllus defectus erat in p̄cessu, sed ratioes vel fundam. eta iudicis nõ cõcludebãt. Imperator aut ibi ex actis & p̄batis meliorẽ rationem expressit, vt glo. ibi rectè sensit: quod ostenditur

ditur contra summarium Bar. & contra alios: quia in d.l. non successit noua causa in secunda instantia appellationis: eadē nanq; causa in actis inerat. Et ita cessant multa, quae DD. colligunt ex d.l. fin. & aliud ad quod etiam notant eandem l. q; si in sententia exprimuntur duae causae, altera falsa, altera vera, sustinetur ex vera: ad quod ex eadem l. plures refert Tiraq. in tract. de causa, in 22. lumi. nu. 6. Verius autem colligitur ex d.l. fin. (si litera bene expendatur) grandis comprobatio ad receptam opinionem, q; si mandans scit mandatarium excedere fines mādati, validetur gesta à mādatario, vt sentit Pau. Cast. in d.l. si. qd. omittendū nō fuit supra in 1. cap. 2. par. nu. 18. vbi de hoc egimus.

23 Ex supradictis ad tex. in d.c. infertur cōtra plurimos supra citatos: non esse eū tex. notandum pro glo. in princip. Instit. de oblig. verbo, secundum, ibi, per competentes actiones. Ex qua colligunt scriben. nullam esse sententiā latam super inepto libello, & ad hoc eam gl. saepe adducunt DD. quam ornat Ias. in l. 1. nu. 5. ff. de offic. asses. & Afflic. lib. 2. constit. neap. rub. 10. nu. 44. Feli. in c. in literis, nu. 5. de offic. deleg. Dec. in c. ex parte, 2. col. pen. versi. decimò, eod. tit. pro qua glo. plures notant d.c. vt per Burg. & Bero. ibi, & prius Roman. in l. 1. §. occisorum, nu. 14. ff. ad Sillania. Sed ex supra deductis parum tuta videtur ea traditio: ne formulis plus iusto tribuatur: ne etiam lites differantur, vtq; rei veritas magis attendatur: & ita non videntur in eo sibi constare DD. vt tradit Ias. in l. 1. nu. 14. C. de iur. & fac. igno. Nec d. glo. satis probat id, ad qd. allegatur secundū Ma-

rian. (omnino videndum) in c. dilecti, nu. 47. de lib. obla. vbi cōmūnem allegationem variè limitat. Ego etiam aduerto, q; d. gl. loquitur de actione, nō de libello: quae duo longè differunt. Potest enim competere actio efficax, libellus autē ineptè formari, & e cōtrā, secundū notata in l. edita, C. de eden. & circa d. glo. vide omnino Maran. in praxi iudic. 6. par. nu. 67. & sequen.

24 Conferunt praecedentia ad notab. q. in praxi. Aliquando enim ex parte vēditoris laesi proponitur primò in libello rei vendicatio, quam nihil aliud deducitur, nisi q; agens dominus est: conuentum autem sine iusta causa possidere: emptor reus ex titulo emptionis se defendit, quae defensio iuridica est, iuxta l. traditionibus, C. de pact. l. vendicantem, ff. de euictio. Deinde venditor replicando impugnat venditionē ex laesiōe & remedio huius l. Quae questio in materia huius l. a DD. omissa videtur. In ea verò resoluum arbitror, primò, q; emptor conuentus videns actorem mutare libellum & actionem, possit de iure id impedire, compellendo agentem, vt primam causam prosequatur. iuxta Authen. qui semel, C. quomo. & quan. iud. Nec enim permittitur actionem mutare post litem cōtestatam. l. edita, C. de eden. secundum glo. Bar. & omnes ibi: quod in fortioribus terminis in simili iudicauit Senatus Neap. vt tradit Afflic. decis. 60. Ad idem in hac materia facit decisio Capel. Tholos. q. 469. quod non possit cūmulari remedium huius l. cum remedio possessorio. Ad idem vrget doctrina Bellame. decis. 168. vbi inquit non posse articulari de non contentis in libello, quia in eis non est lis cōtestata: quod maxime

inuatur si attendas rei vindicationem, & actionem huius l. maxime repugnare. Illa enim presupponit agentem dominum, & contra quemlibet possessorem datur: hec autem personalis est, & presupponit dominium à venditore translatum. Vnde non potest audiri actor contraria proponens, iuxta l. 1. C. de fur. ideoque non admittitur replicatio contraria libello, ut tradit Afflic. lib. 2. feudo. fol. 55. tit. de controuer. inter epis. & vasa. nu. 6.

25 Nec obstabit quod dici solet, replicationem haberi pro libello, ex glo. in l. questum, 31. §. fin. ff. de pecul. & quod notat Bal. in l. si. q. 17. nu. 38. C. de hære. institu. dicens, quod replicatio inuolat libellum. Id enim necessario intelligi debet, quando replicatio non repugnat actioni, seu deductis in libello: Aliter enim dici non potest, quod replicatio actionem inuolat, ut notabiliter tradit Pau. in l. sub pre-textu, la. 1. nu. 3. C. de transact. & ibi Alex. & alij, idem Paul. in l. si super stite, nu. 2. ad fin. C. de dolo. colligitur ex Bal. in l. petens, nu. 13. C. de pact. Cautius igitur sibi consulat emptor conuentus petens statim se absolui, nec admittens, ut venditor agens mutet actionem. Audietur tamen venditor agens, si velit omnino desistere à priori actione, & tantum prosequi deductam in replicatione secundum Bar. & communiter DD. in d. l. edita, ut ibi resoluit Dec. n. 53. dummodo actor prius soluat expensas interim factas, ut per Curtium in eadem l. nu. 141. qui neminem allegat. Id verò tradit Sali. in l. postquam liti, nu. 19. C. de pact. Bar. in l. rura, ad finem, C. de omn. agr. deser.

26 Alia inspectio erit in prædicta quod si emptor conuentus non opponat contra ta-

lem mutationem: sed potius triplicet, & respondeat super læsione deducta à venditore in replicatione: in quibus terminis tutius videtur, quod venditor agens obtinere possit, & sententia pro eo lata valeat, ex reg. l. de qua re, ff. de iudic. quia tunc cessant fundamenta, quæ obijci possent: quod inuatur ex decisione tex. notab. in c. 1. de resti. spol. de spoliato respondente articulis petitorij allegati ex parte spoliatis conuenti. In multis enim nimium valet consensus litigantium, ut tradit Afflic. decis. 91. nu. 14. Id verò magis comprobatur ex recepta doctrina apud scriben. ut iudicari possit de eo quod à principio non petebatur, si de eo partes in iudicio postea principaliter tractant, Panor. in c. abbate, nu. 8. de verb. sign. Afflic. decis. 95. in fin. quod maxime seruabitur in prouincijs, in quibus viget constitutio vel consuetudo, ut iudicetur secundum veritatem probationis, non obstante errore processus, ut apud Lusitanos habet Ordina. lib. 3. tit. 49. & apud alias gentes colligitur ex Aymo. cons. 210. ad finem. ex Afflic. in consli. Neapol. lib. 1. rub. 8. nu. 49. ex Auendan. in 1. respons. de quibus vide Maran. in praxi, 4. par. 16. distinc.

27 Maior dubitatio esset, si emptor conuentus post deductam in libello rei vindicationem, cui respondit, se defendendo cum titulo emptionis, videns venditorē replicare de læsione ultra dimidiū, nihil respondeat. Tunc enim cessant fundamenta proximè adducta pro actore: nec dici potest, quod fuit lis contestata circa deducta in replicatione, & emptor conuentus potuit confidere de iuris regulis supra adductis: atque ideo non curare de questione læsionis,

Et iusti precij, sciens non posse actorem
obtinere ex deductis in libello, quod vide-
tur probare Boer. decis. 42. nu. 19. qui ta-
men loquitur, quando probatio est diuersæ
rei, non deductæ in libello: in quo etiã re-
fert alios iudices cõtradixisse, quibus suf-
fragari posset traditio multorum, vt in iu-
dicijs patiẽtia pro cõsensu habeatur. Bar.
per tex. ibi in l. 1. in fine, C. de relatio. Fe-
lin. in c. cum in iure, nu. 9. de offic. deleg.
vidẽda tamen sunt sequẽtia ex quibus cõ-
poni põt maior pars huius difficultatis.

28 Ad præcedentia conducit decisio &
vera explicatio l. habebat, ff. de instito.
act. quæ sæpissime citatur. Eius aut ver-
babreuitatis gratia non refero: casus seu
species facti erat, q̄ dominus præposue-
rat seruum merci oleariæ: & mutuis pe-
cunijs accipiẽdis, quidam pecuniam seruo
credidit. Putans autẽ creditor seruũ pe-
cuniã ad merces accepisse, egit ex ea cau-
sa, probare tamen non potuit mercis gra-
tia seruum accepisse: tunc autem respon-
det I. C. in hæc verba, licet cõsumpta
est actio, nec ampliùs agere pote-
rit quasi pecunijs quoq; mutuis ac-
cipiẽdis esset præpositus, tamen Iu-
lianus utilẽ ei actionẽ cõpetere ait.
Solet ea l. frequẽtissimẽ allegari, q̄ agens
ex certa causa non obtinet, ea nõ probata,
licet aliam probet secũdum DD. ibi &
Bar. in l. 1. nu. 12. ff. de eden. Pau. in l. de-
posui, ff. de pecul. p̄ tex. ibi cũ gl. Alex.
i l. diu 9, nu. 15. ff. de rei iud. Boer. decis. 42.
nu. 17. & sequen. Afflic. decis. 60. Bal. in
l. 1. nu. 11. & nu. 12. C. si plur. vna senten.
Probat tex. et ibi Panor. et Feli. in c. ex-
aminata, de iudic. quã regulã copiosẽ or-
nat Feli. in c. licet cãm, ex nu. 40. cũ mul-

tis sequen. de p̄ba. vbi plures tradit limi-
tatiões, speciatim, nu. 42. in 9. & 10. limita-
& limita ex Bal. in d. l. si. q. 17. C. de hẽ-
re. Insti. & per tex. in l. bouẽ, §. aliquãdo
ff. de ædil. edic. & per Tiraq. de retrac.
in fine, nu. 99. & per alios nu. sequẽ. Ra-
tio autem d. l. & huius reg. colligitur ex
Bal. in l. 2. col. 1. C. de proba. Paul. in l.
& an eadem, prope finẽ, ff. de excep. rei
iud. quia scilicet in causa nõ deducta de est
litis contestatio, sine qua iudicium corrui-
t. Alias rationes non ita vrgentes tradit
Aymo cons. 210. col. si. facit similis ra-
tio: quia si causa quæ probatur, non fuit
deducta, non videtur valere p̄batio quasi
extra articulos, ex recepta doctrina Bal.
in l. 1. nu. 8. C. vt in pos. lega. Lanfran. in
c. quoniam contra, verbo, petitiones,
nu. 21. notat Cin. & ibi Paul. l. si. C. qui
legi. perso. & Bar. in l. 1. §. diuus Adri-
anus, ff. de quæstio. Bar. in l. si quis lega-
tum, in fine, ff. ad l. Corne. de fals. Bal.
cons. 457. lib. 4. Alex. cons. 90. nu. 7. lib. 3.
Ias. in l. 1. nu. 9. ff. de offi. asses. gl. Panor.
Felin. in c. de testibus, de testib. & ita ob-
seruat praxis vel consuetudo, secundum
Alberi. in Authẽ. sed iudex, in fine, C.
de epis. & cler.

29 Ex ratione autem vel rationibus d. l.
habebat, & d. regulæ videntur pereclita-
ri plures limitationes ex ijs, quas ad eam
l. & reg. tradit Feli. in d. c. licet causam,
in vltimis limitationibus, & Alex. in d.
l. diuus, nu. 15. & 16. ff. de rei iud. & Ias. in
l. certi cõdictio, §. si numos, & ibi Alcia.
nu. 17. ff. si cer. pet. Aymo d. cons. 210. col.
fin. Alex. cons. 61. col. 1. versi. sed in casu
nostro, & nu. 11. lib. 2. hispanus Aucn-
dan. 1. respons. nu. 18. saltim resultat gran-
dis

dis difficultas, ad quam aduertit non so-
let in limitationibus, quas predicti DD.
incaute tradunt. Vbi enim deest litis cō-
testatio, vel probatio est extra deducta,
rarò sequetur condemnatio: nec fauor
causae vel personae agentis videtur iusti-
ficare contrarium, iuxta doctrinam c. ex
tenore, de foro compe. Et ita periclitatur
alia limitatio, quae ab aliquibus traditur de
fauore miserabilis personae, vt ex Cumā.
& Alex. tradit Soci. cons. xi. in fine lib.
3. Vnde non videtur tata alia limitatio
quā tradit DD. ex clausula, non se a-
stringēs, nisi ad necessaria: quicquid
dicat Fulgos. non relatus in d. l. habebat,
in fine, & alij quos refert Felin. in d. c. li-
cet causam, nu. 42. in fine, vbi ipse non im-
merito contra sentit: de qua clausula agit
Ias. in §. omnium, nu. 161. Insti. de actio.
Ex quo etiam periclitatur alia limitatio
similis ex clausula, omni meliori modo,
quam limitationem tradit Soci. in l. natu-
raliter, §. nihil commune, nu. 3. ff. de acq.
pos. & plures quos citat Decius in l. pe-
tens, nu. 5. C. de pact. Capitius decis. 96.
nu. 8. & de illa clausula Alex. cons. 112.
nu. 4. lib. 3. Ias. in d. §. omnium, nu. 151. Si-
militer periclitatur alia limitatio ex clau-
sula, qua petat agens, ius & iustitiam in
omnibus sibi ministrari. De qua etiā agit
Ias. in d. §. omnium, ex nu. 147. & in
proposito notat Capitius vbi supra, &
decis. 10. n. 22. facit decisio Delphin. q. 263.
Sed nunq̄ putavi talem effectum tribu-
endum esse ijs clausulis & formulis ver-
borum. Est enim contra reg. l. 2. C. comu.
de lega. & l. pediculis, §. labeo, versi. nec
mutat, ff. de auro et arg. leg. maxime cum
in hac clausula nihil petatur, nisi quod de

inre inest, atq; ideo extra deducta ab agē-
te non videtur ea clausula effectum indu-
cere, & ita tutius procedet quod notat
Decius cons. 62. nu. 2. in princi.

30 Ad speciem verò & intellectum d.
l. habebat, aduertendū est, q̄ ibi certa cau-
sa tantū fuit deducta: at in superioribus
egimus etiam de alia causa deducta in re-
plicatione ultra deductam in libello, seu
in prima actione, & sic d. l. tunc non satis
congruit, licet plures DD. etiam in ijs
terminis eam adducant. Et secundū hāc
considerationem nō videtur ea l. recte ad-
ducta ab Afflic. decis. 60. Ex eadem l. ca-
uebis à Bal. in l. Titia, ff. solu. matr. qui
contra eam l. & contra receptas senten-
tias loquitur & cōtra dicta ab eodē Bal.
in alijs locis, vt supra retuli: & ita labitur
Eguinar. Baro in l. illicitas, §. veritas, ff.
de offi. prae. Bal. autem in d. l. Titia, de-
cipiebatur per l. scio, ff. de appella. ex qua
contrariam regulam colligebat. Sed ea l.
loquitur in causis expressis ad appellādū:
si enim alia postea ex actis colligatur ma-
gis idonea, ex ea obtinebit appellans. Di-
uersum autem est in causa agendi à princi-
pio ex rationibus supra deductis, & quia
ad fundamentū actionis requiritur causa,
non ad appellandum. Bar. in d. l. scio, &
ibi alij eam legentes sub l. 1. §. quid ergo,
& Paul. in l. cum te, nu. 2. C. de probat.
Alex. in d. l. Diuus, nu. 16. ff. de re iud.
Felin. in d. c. licet causam, nu. 42. in 7. limit.
Quod enim deducitur pro causa agēdi in
libello censetur substantiale. vt ex Innocē.
tradit & commendat Pau. in l. interposi-
tas, & ibi Ias. nu. 6. C. de transac. quod
sentit Bar. in d. l. habebat, vnde cauebis à
Paul. ibi nu. 4.

31

Ad d.l. habebat, maior est dubitatio apud glo. & DD. cur I.C. ibi inquit, q̄ omnis actio creditoris videbatur vel erat de iure consumpta, & quodammodo ex æquitate audiri postea creditorem: in quo refert glo. varietatem antiquorū. Aliqui enim intelligebant creditorem egisse specialiter ex causa mercis, quam non probavit, atq; ideo succubuisse. Et ita Bar. ibi & scriben. in d.c. examinata, & in multis locis supra citatis nu. 28. Sed tunc contradicebat Azo relatus à glo. dicens, q̄ in his terminis de rigore & citra æquitate audiretur postea creditor, per reg. l. & an eadem, §. actiones, ff. de excep. rei iud. & per alia iura ibi citata. Ideo intelligebat Azo, q̄ in ea l. egerat creditor generaliter non expressa causa obligationis: prosecutus autem fuerat illam de causa mercis oleariae. Ideoq; secundū eos ex petitione generali videretur ei obstare sententia semel reum absolvens: & ita intelligebāt ex æquitate audiri postea creditorem, quia particularē causam prosecutus fuit, & ita Pau. Castr. ibi, eamq; lecturam cōmunem dicit Alber. ibi nu. 3. & in id ponderant aliqui quod tex. ibi refert de errore creditoris, quasi non aliter postea audiretur. Sed mihi verior videtur interpretatio Ioan. et Bar. q̄ in ea l. creditor statim expressit causam illam mercis, qd̄ satis colligitur ex verbis l. ibi, putans creditor ad merces eum accepisse, egit: proposita actiōe probare non potuit mercis gratia eum accepisse. Nec est verosimile, q̄ creditor ageret non expressa causa obligationis: et hęc interpretatio videtur receptior secundū cōmunem allegationem d.l. ex

citatis supra nu. 28. Non obstat quod alij ponderant de errore creditoris, quia I.C. in eo non inducit iuris misterium seu necessitatem, sed factum refert, iuxta doctrinam glo. in l. unica, C. quando non peten. par. Nec obstant illa verba, cōsumpta actio, & ibi, nec amplius agere. Recte enim intelligi possunt, ideo ibi non leuiter dubitatum fuisse: quia in utroq; iudicio videbatur eadem causa agēdi. Semper enim creditor ex mutuo agebat: sola autē dfferentia erat, q̄ in priori expressa fuit qualitas ad mercem oleariam. Quæ qualitas in secūdo iudicio omissa fuit: tantūq; de mutuo facta est mentio, & secundū hoc est tex. notabilior in utraq; conclusione: in prima, ne obtineat probās causam deductā, nisi probet eius qualitatem: ibi enim creditor probabat mutuum, sed non qualitatem ad mercem. In secunda etiam conclusione, vt mutatio vel deductio qualitatis adiecte in primo iudicio faciat audiri actorem, qui in priori iudicio succubuit: quod est egregie notandum ad tradita per Felin. in c. 2. de rescrip. ex nu. 35. Sed ea maiori examine egebant, cum traditis ab Hippol. in repe. de probatio. ex nu. 439. cum multis sequentibus.

32 Non tamen placet quod Bar. ibi cū Ioa. addit, vt eo casu sit necessaria restitutio creditori agenti ex diuersa causa idonea, cōtrariumq; verius videtur ex Pau. & Fulgo. & Alber. & Costalio ibi, attenda litera l. in qua nullum est verbum restitutionis. Et ita videntur cōmuniter intelligere DD. tradentes, q̄ actori manet saluum ius agendi postea ex alia causa idonea per tex. in d.c. examinata, de iudi. & ita solet reseruari ius agendi per tex.

tex. ibi, & l. Beblius, in fine, ff. de pac. dot. secundum communem allega Bal. et multorum, ut tradit Corset. in sing. verbo, iudex, fol. 163. col. 4. Ias. in l. 1. nu. 39. ff. de eden. Ias. in l. 1. nu. 8. ff. de offi. asses. Feli. in d. c. examinata, nu. 15. Dec. consi. 83. Aimo d. cons. 210. ad fin. Et ita per eam l. Bal. in Auten. sed & si quis, col. pen. versi. illa l. semper, C. de secun. nup. & ad hoc eam l. extollit Iacobi. in l. non idcirco, §. 1. in fine, ff. de iudi. & ita contra Bar. ne illo casu necessaria esset restitutio, suadetur ex reg. l. cum quaeritur, ff. de excep. rei iud. Apud lusitanos autem summe notandum est, quod licet extet insignis constitutio, ut iudicetur secundum veritatem probatam, non obstante errore processus, adhuc tamen eadem constitutio lib. 3. tit. 49. §. fi. disponit, quod actor non obtinebit, nisi probando causam deductam in libello, non aliam. Sed addit, quod absque noua citatione continuabitur processus circa causam probatam, quod differt ab ijs quae DD. tradunt in dictis locis, & Panor. in c. abbate, de verb. sig. & in c. pastoralis, in fine de excep.

33 Ex praedictis infertur ad intellectum tex. vulgaris, (non tamen bene explicati communiter) in l. illicitas, §. veritas, ff. de offic. praes. in cuius intellectu variarunt antiqui, ut refert glo. ibi: verba tex. ita habent, veritas rerum, erroribus gestorum non vitiatur: & ideo praeses prouinciae id sequatur, quod conuenit eum ex fide eorum, quae probantur, sequi. Quae verba accipiebat M. a glo. relatus, ut iudex debeat iudicare secundum veritatem, non obstante probatione contraria. Ioan. autem in contra-

rium, imò quod secundum probata, non secundum conscientiam, vel veritatem: & ita communiter intelligunt scriben. ibi & alibi. Et ad hoc quotidie citatur ille tex. quem ornat Feli. in c. pastoralis, §. quia vero, col. 3. de offic. deleg. Corn. in l. bonorum, nu. 8. C. qui adm. Oldendor. de for. act. cap. 6. sed melius quam alibi tractat Couarru. lib. 1. resolu. cap. 1. ubi nu. 4. specialiter agit de intellectu d. §. exponens verba illa, erroribus gestorum, prout accepit glo. in i. expositione: quod sequuti sunt alij ibi relati, & tradit Corras. (vetera ut noua sibi tribuens) lib. 4. Miscel. cap. 20. memini etiam de hoc legisse Forcatul. in sphaera lega. pag. 9.

Mibi sine dubio est, I. C. in d. §. nihil sensisse de contentione illa, ad quam varie a glo. & DD. applicatur, an iudex secundum conscientiam, an secundum probata iudicare debeat: sed regulam tradere, ut si in re gesta vel de qua agitur, probetur interuuisse errorem, eo detecto iudex veritatem sequatur, ut in l. si post diuisionem, C. de ur. & fac. igno. in l. fi. §. item quaesitum, ff. de cod. unde. & in exemplis causae falsae, & in exemplo l. Imperatores, ff. de proba. ibi veritati locum superfore, Et in scriptis in actis iudicialijs, si error probetur idonee, secundum notata in c. quoniam contra, de proba. glo. & DD. in l. in exercendis, C. de fide instru. Et in materia tit. C. plus vale. qd agi. Applicari etiam poterunt verba d. §. ad decisionem d. l. habebat, & d. c. examinata, & d. l. Beblius, secundum supra tradita. Nec erit ineptum exemplum ex tex. notab. in l. fi. §. fi. ff. quod met. cau. de quo alibi plenè ago. De contentione autem

DD.

DD. ad d. §. veritas, agit Aulus Gell.
lib. 14. cap. 2. et D. Soto lib. 1. de iusti. &
iur. q. 4. arti. 2.

33 Præcedentibus autem de forma libel-
li & sententiæ congruè applicatur deci-
sio tex. in l. bonem, §. aliquādo, ff. de ædil.
edic. ubi habetur, q̄ licet actum fuerit ac-
tione quanto minoris, si tamen mancipiū
nullius precij appareat, iudicari poterit,
ac si actum fuisset redhibitoria: quem tex.
a. l. materiā huius l. extollit Roman. sing.
648. colligens q̄ ubi agitur ad reforman-
dum, potest iudicari ad rescindendum, &
ita illum tex. in suo casu commendat Cre-
mens. notab. 159. Ex quo colligunt DD.
notab. limitationem ad reg. de qua supra,
q̄ sententia debet esse conformis libello.
Similiter & ad reg. d. l. habebat, ff. de in-
stituto. act. & c. examinata, de iudic. & ita
notat glo. & DD. in c. licet heli, de si-
mo. Ratio autem tex. est secūdum Bar.
Alber. quia sub nomine quanto minoris,
comprehenditur nihil, si nihil pro re datu
ruserat emptor: & ita Ias. in l. vinum, nu.
23. ff. si cer. peti, & glo. in l. Iulianus, §. 1.
verbo, quanto, ad finem, ff. de act. emp.
Secundum quam declarationem patet, nō
esse tutam generalem traditionem Rom.
in d. loco ad hanc l. Nā in nostra materia
probatum superius est, sententiam profe-
rendam esse ad rem vel ad precium, ne
comēto occultetur, vel auferatur electio,
quæ sibi à iure datur.

34 Electio autem quæ conuento datur,
durat ei etiā post sententiā vsq; ad exe-
cutionem, secundum Bal. nu. 14. Alber.
nu. 16. Pau. nu. 6. quod generale putāt ip-
si & alij, quando electio datur à lege se-
cundum Bar. per tex. ibi in l. item veniūt,

§. idem recte, ff. de peti. hære. Bar. in l.
stipulationes non diuiduntur, nu. 41. ff. de
verb. obl. Dec. cons. 187. ad finem. Di-
uersum dicūt in eo, qui obligatus esset ad
rem, & haberet facultatem soluendi in
precio: quia is eligere deberet ante litis
contestationem, aliās præcisè condemna-
retur. per tex. in l. si quis stipulatus, 67. ff.
de solutio. & ibi scrib. & in dictis locis,
& Mathas. id extollens notab. 173. &
Curtius in l. si pacto quo poenam, col. 2.
nu. 6. C. de pact. notant Bar. Ripa &
alij in l. miles, §. decem, ff. de re iud.

35 Sed ni ego fallor, DD. non satis hoc
aduertunt: ea enim traditio & differen-
tia inter electionem à iure & electionem
ab homine, procederet, quando sine dubio
in materia huius l. sola res esset in obliga-
tione: quod longè controuersum est, vt de-
duximus supra hoc cap. Item in ma-
teria huius l. ante sententiam latam non
constat, an conuentus ad aliquid tenea-
tur: læsio enim ex probationibus dedu-
ci debet, & sic nihil est, quod eligere pos-
sit. Sed magis vrget cōtra DD. q̄ eorū
traditio presupponit conuentum empto-
rem simpliciter condemnatum ad rem re-
stituendam, & tunc dicūt, adhuc ei mane-
re electionem: id verò regulariter verum
non est, quia sententia præcisā in hac ma-
teria dicitur iuri contraria, d. c. cum dile-
cti, maxime secūdum Butrium & Imol.
de quibus supra: & ita lex nostra statuit,
vt alternatiuè fiat condemnatio, & l. 1.
ad finem C. si maior fac. in s. C. præce-
dente autem sententia alternatiua cessat to-
ta ea traditio DD. ad hanc l. cessat etiā
omnino applicatio d. l. si quis stipulatus,
ff. de solutio.

Ad

36 *Adhac non omitto quod iudicatum traditur in senatu Paris. ut emptor conventus a venditore remedio huius l. eligēs supplere precium, debeat illud statim dare: nec audiatur, si velit sibi dari spacium temporis ad soluendum, vel precium querendum ex distractione rei, ut tradit Rebus. in 2. tomo ad Constitu. Galli. pag. 179. nu. 3. tit. de rescis. contrac. ideoq; nisi statim soluat, tenebitur statim rem tradere: id etiam congruit verbis huius l. & iuris regulis, & authoritati rei iudicatæ.*

SUMMARI A.

Agitur plenissimè in toto hoc cap. de respicientibus probationem lesionis, & precij rei distractæ.

- 2 *De eligendis æstimatoribus in hac materia, & de sententia lata ex dictis eorum, an transeat in rem iudicatã vsq; ad nu. 6.*
- 7 *Iudex in omni parte iudicij inquiret veritatem precij.*
- 8 *An inspiciatur punctualiter tempus venditionis, si forte tunc fuit magna caritas.*
- 9 *De testibus dicentibus rem valere certum precium, & aliquid plus, & aliqua similia nu. 10.*
- 11 *Testes an debeant assignare rationem testimonij & nu. 12.*

- 13 *In hac materia non dari iuramentum in supplementum probationis.*
- 14 *An testes affirmantes præferantur negãtib; & de glo. l. diẽ, §. si plures, ff. de arbitr.*
- 15 *De tempore contractus attendendo in hac materia, & aliqua in id vitia & nu. 16.*
- 17 *Precium commune non particulare attendi, & in eo vnum memorabile nu. 18.*
- 19 *Precium augeri & minui ex qualitatibus rei & personæ vsq; ad nu. 21.*
- 22 *De æstimatione rei sitæ in loco periculoso.*
- 23 *De re emptã cum pacto, ut locetur vel in emphyteusim concedatur venditori.*
- 24 *De re emptã melioribus conditionibus, & quomodo id dicatur, & nu. 25.*
- 26 *Aliter æstimari possessionem, quàm rem, & nu. 27.*
- 28 *De æstimatione rei immobilis vsq; ad nu. 30.*
- 31 *De æstimatione reddituum & alimentorum ad vitam & nu. 32.*
- 33 *De vendente carius ob dilationem solutionis, & nu. 34.*
- 35 *Alia ad æstimationes rerum & probationem in hac materia vsq; ad nu. 40.*
- 41 *In probatione dubia qualiter feratur sententia in hac materia vsq; in finem.*

Tertia pars L. secundæ.

C. de rescin. vend.

CAPVT 4. ET VLTIMVM.

B Ar. & Bal. et repetentes hic ultimo loco tradūt ea, quæ magis ad praxim in hac materia videntur spectare. Qui verò maturè aduerterint, cōperient, oīa quæ theoreticā respiciunt, nimis etiam ad praxim conducere, si rectè applicentur, vt aliās notat Bal. in l. non solum, §. qui primipillum, ff. de excus. tuto. Ex dictis autem in præceden. cap. colliguntur aliqua ad formam libelli & sententiæ in hac materia: nec enim sentētia omnino debet proferri ad formā libelli, vt pbauit in d. cap. præce contra plures non bene arguentes ex reg. dē. l. fi. C. de fideicom. liber. Et ita cauebis à Pāthal. Crem. hic, nu. 200. Multa alia ad formam agendi in remedio huius l. deducuntur ex infra dicendis: maxime circa probandum tempus, iuxta quod valor rei & læsio vendentis vel ementis attendi debet. Id enim ad formam libelli non minus necessarium appellari poterit, quàm ad probationem & sententiā.

2 Circa probationem valoris & æstimationis glo. hic distinguit aliquāliter inter mobilia & immobilia, ad quæ simul aduertendum est, q̄ Bar. hic nu. 20. quem

sequitur Fulgo. Pan. ad finem. & alij cōmuniter, agit de probatione per æstimatores peritos, qui rem ipsam maturè inspiciant, & iudicem informant, & ita Panthal. Cremē. nu. 294. Cagn. nu. 258. Nec obstat argu. Ang. qui dixit hanc praxim Bar. nihil valere, eò q̄ tales æstimatores declarabunt quod sentiunt secundum præsens tempus: id autem non sufficit, quia æstimatio referri debet ad tempus conventionis: cui obiectioni respondet Pau. hic ad finem, & cum eo Cagn. nu. 264. q̄ ex præsentis sumetur præsumptio ad præteritum. Ioan. Imol. in d. l. precia rerum, & ibi Alex. col. 2. nu. 6. respondebāt, q̄ traditio Bar. procedet in æstimatoribus tantæ ætatis, vt de præterito bene recordentur. Ego aduertebam eam obiectionē Ang. nihil obstare: ipse enim & omnes agnoscunt, nec negare possunt, probationem valoris & læsionis fieri per testes: quod igitur admittitur in testibus, non minus admitti debet in æstimatoribus. Hi enim quasi testes assumuntur. c. proposuisti, de probatio.

3 Eligentur autem periti æstimatores secundum Bar. & alios: facit l. semel, C. de re mil. Bar. in probe. Diges. & generaliter ad multa tradit Anto. Gome. de contrac. cap. 9. col. fi. adde circa eosdem peritos in arte Ioan. Plat. in l. i. C. de discuss. si verò non fuerint designati in loco, eligē

eligentur à partibus, & iurabunt se rectè
arbitraturos, tex. notab. & ibi Bal. in l.
hac edictali, §. his illud, C. de secun. nup.
Bar. in l. si quis arbitrato, col. 2. nu. 7. ff.
de verb. obli. Bar. in l. 1. ff. de vent. in spi.
Bar. in l. 3. ad finem, C. de pigno. Ias. in
§. quedam, col. fi. nu. 78. Insti. de actio. plu
res per Decium in d. c. proposuisti, nu. 15.
& Feli. in c. quia indicante, nu. 1. de præ
scrip.

4 Si partes discordauerint circa eligen
dos aestimatores, eliget iudex ex traditis
à Bar. in d. l. 3. ad fin. C. de pign. Bal.
hic col. pen. nu. 25. Cremē. hic, n. 298. Ca
gnol. nu. 259. qui referūt DD. alibi vari
antes: hoc etiam ut receptum tradit Dec.
in d. c. proposuisti, nu. 13. tradunt scriben.
relati à Ias. in l. iusiurandum, & ad pe
cunias, §. qui iusiurandum, nu. 6. ff. de
iureiur. Feli. in c. super questionum, nu. 11.
de offi. deleg. facit tex. in l. in venditione,
in fine, ff. de bon. auth. iud. possi. ibi, præ
torem eligere: què tex. amplè ornabis
ex traditis à DD. in dictis locis. Ar
bitrium autem iudicis vel partium specta
bitur ad eligendum tertium, si duo priores
non concordauerint ex Bal. hic col. pen.
argu. l. item si vnus, §. fi. ff. de arbitr. Ex
eisdem variantibus sequetur iudex arbitri
um eius, qui sit fide dignior, vel meliorem
rationē afferat, arg. l. si plures, ff. de accu
satio. glo. notab. in l. cū quid, ff. si cer. peta.

5 Vbi agitur de eligendis vel assumen
dis peritis solent DD. regulariter tra
dere, q̄ saltim sint duo periti, si reperiri
possunt: & ita in proposito notat Cre
men. hic nu. 296. per tex. in §. quod autem,
in Auten. de non alien. reb. eccle. per què
generaliter id notat Bar. in l. 1. §. fi. ff. de

verb. obli. & ibi late Alex. & Ias. nu.
11. commendans illum tex. & ibidem tra
ctat Alcia. videndus, & Dec. in d. c.
proposuisti, ex nu. 10. Felin. in c. significa
sti, de homici. Hi autem regulariter de
credulitate iurant, ut per Alcia. in d. §.
fi. nu. 17. Decium in d. c. proposuisti, nu. 10.
& ita in materia huius l. notat Cremen.
hic nu. 296. in fine, de quo dubitari potest.
DD. enim loquūtur in alijs casibus, in
quibus negocij qualitas non admittit certi
tudinem: sed circa aestimationem potest
dari certitudo secundum commune preci
um, quod ex usu hominū dignoscitur, iux
ta d. l. precia rerum, cum infra dicendis,
& in agri mensore ita notat Feli. in d. c.
quia indicante, nu. 1. Non tamen cogen
di videntur aestimatores, ut magis asserti
uè declarent, quàm se posse dicunt, nec ob
verba credulitatis desinet valere arbitri
um, l. quid tamen, 25. §. 1. ff. de arbitr.

6 Consecutiue addit solus Cremen. hic
nu. 299. q̄ sententia lata à iudice ex imfor
matione aestimantium vel peritorum non
transit in remiudicatam: ut semper possit
contrarium iudicari, si alij peritiores ap
pareāt, quod ipse probat ex generali tra
ditione scriben. in d. c. proposuisti. Alex.
in l. si ab hostibus, §. fi. ff. solu. matr. Ias.
in l. 1. §. fi. nu. 11. ff. de verb. obli. Hippol.
in l. vnica, n. 145. C. de rap. virg. Afflic.
in consti. ne ap. lib. 1. rub. 13. nu. 44.

Sed ego verius puto, talem sententiam in
bac materia transire in remiudicatā, nec
DD. in hac specie id negant, licet gene
raliter in alijs contradicant: in hac autem
materia maior certitudo dari potest, ut
experientia docet, & dixi nu. 5. quo præ
supposito retorquetur argu. Cremē. Nā

illa

illa communis opinio non procedit, nisi in
ijs quæ non admittunt certitudinem, ut per
Ias. in rep. l. admonendi, nu. 39. sic etiam li-
mitatur in simili ut per Maran. in praxi
iudic. 6. par. nu. 131. In hac materia pro no-
stra opinione urget, quod in agri mensore
notat Feli. in c. quia indicat, nu. 1. de præ-
scrip. Urget etiam quod notat An-
ton. Butri. cons. 6. dicens, talem sententiã
super estimatione diffinitiuam censeri: fa-
cit tex. in l. 3. per totam, maximè in versi.
idem Pomponius, ff. si mens. fals. mod.
dix. con. lucit etiam ratio pub. utilitatis: ali-
ter enim non daretur litium finis, nec qui-
es in commercijs hominum, contra l. 6. ff.
de excep. rei iud. aliàs ex eadem ratione
sententia per dicta testium in hac mate-
ria non transiret in rem iudicatam. Quæ
opinio indubitabilis manebit retenta alia,
quam contra communem urgens pro-
bant Panor. Aret. Dec. in d. c. propo-
suisti, & ibi Molin. ad Dec. sub litera, d.
ubi contendunt generaliter sententiam la-
tam ad dictum peritorum transire in rem
iudicatam. Nec in praxi unquam serua-
tur in hac materia opinio Cremen.

7 Addit Bar. q. ipse iudex per se dili-
genter rem inquiret, quod probat tex. in l.
fi. in fine, C. de iure domi. impe. commen-
dat Alex. in d. l. precia, nu. 6. Ang. in
§. si quis agēs, col. 3. Insti. de actio. ubi eti-
am oportuerit, oculariter inspiciet, iuxta
l. si irruptione, §. ad officium, ff. fin. reg.
id etiam post publicata testimonia, ex
Bar. in l. si quod ex Pamphila, ff. de leg.
2. sentit Bal. hic nu. 25. versi. & pro hoc,
adde quæ citat Aimo cons. 218. nu. 4.

8 Regulariter in hac materia fit pro-
batio per testes ex utraq; parte. Addit

scriben. non fieri estimationem ex cari-
tate vel precio insolito per tex. in d. l. pre-
cia rerum, in fine, ut per Cremen. hic
nu. 233. & omnes in hac materia. Quæ
traditio non videtur adeo tuta: quia hic a-
gitur de inspiciendo valore rei iuxta tem-
pus conuentionis, & sic illud punctuali-
ter attendi debet, iuxta reg. temporis, l. 2.
§. qui ad munera, ff. de vaca. mune. l. Titi-
us, ff. de mili. tes. quæ consideratio cessat
in tractatu legis falcidie, ut colliges ex
Alex. in d. l. precia rerum, ad fin.

9 In probatione per testes, si dicerent
rem valere centum & plus, an illud plus
attendi debeat pro augendo precio, quan-
do intra centum non esset læsio ultra dimi-
diam, Bal. hic nu. 26. & alibi sæpe tenet,
q. illa adiectio nihil operatur, & cū Bal.
Imol. & Barba. in c. cū causa de emp.
& vend. & ibi Burg. nu. 4. Alcia. in l.
hæc adiectio, ff. de verb. sign. Alex.
cōs. 109. lib. 4. Sed cōtrariū probat Salic.
hic col. penul. & cū eo Felin. in c. cū
causam, de testi. & in c. postulasti, nu. 5. de
rescrip. Ias. in l. cum furti, in fine, ff. de in-
lit. iur. Molin. ad Alex. d. cons. Soci.
nep. cons. 73. nu. 2. lib. 2. Couarru. lib. 2. re-
solu. cap. 3. nu. 3. quibus ego consentio ex
d. l. hæc adiectio, iuncta communi traditi-
one Ciri. & omnium hic, ut etiam quid mi-
nimum ultra dimidium iusti precij, suffi-
ciat ad remediū huius l. Bal. nu. 16. Ang.
nu. 6. Panor. & Burg. in d. c. cū causa.
Fabian. de emp. & ved. q. 8. nu. 7. & Ias.
in Auten. qui rem, nu. 16. ad finem, C. de
sacros. eccles. & Cagn. hic nu. 244. Ce-
pol. de simulat. contrac. nu. 29. in 2. expo-
sit. quod inuoluit Cremen. hic col. fi. q. pe-
nul. & Corsetus in suo tracta. de minim.

Si

10 Si ex testibus vnus diceret rem vale-
re centum, duo autem centum & viginti,
staretur testimonio duorum, argu. l. fi. C.
de fideicom. ibi, vt per ampliores, ita
Salic. col. antep. versi. sed tunc. Cremen.
nu. 341. Quod si vnus diceret rē valere cē-
tum, alter centum & decem, alter centum
& viginti, stabitur medice summæ: quia
in ea concordant duo, secundum Salic.
col. pen. & cum eo Cremen. ad finem,
colligitur ex Butrio cons. 52. ex Alex.
cons. 64. lib. 2. Afflic. decis. 240. nu. 5.

11 Addunt DD. q̄ testes ad proban-
dum valorem debent assignare rationem
testimonij, etiam si non interrogetur Bal.
in l. solam, C. de testi. Bal. in l. fi. C. de
iure dom. impe. Pau. Alex. in d. l. pre-
cia. Lanfrancus in c. quoniam contra, ver-
bo, testium, nu. 156. Ias. in §. si quis agens,
nu. 12. Institu. de actio. Cremē. hic nu. 315.
Bertran. cons. 256. nu. 7. & cons. 164. lib.
3. qui hoc intelligūt in æstimatione rei no-
tabilis, secus in alijs lembus, prout in fru-
mēto & victualibus quorum valor etiā a
grossis cognoscitur. Bal. in d. l. solam, &
Feli. in c. cum causam 2. de testib. Sic
etiam plures ex his intelligunt hanc regu-
lam non procedere in testibus sapienti-
bus, Cremen. hic, nu. 316. Mibi autem
periculosū audentur multa quæ DD. tra-
dunt in proposito exigentes vt testis non
interrogatus de ratione, eā in multis de-
beat assignare, vt per Bal. in d. l. solam,
latē Feli. in c. cum causam, 1. de testib. Ias.
in l. cum ij, §. vult igitur, ff. de transac. ve-
rius enim credo, q̄ in multis a DD. tra-
ditis valeat aliquo modo testimonium non
assignata ratione, si testis de illa non in-
terrogetur, prout in fama & notorio cō-

tra DD. in dictis locis & Florian. in l.
ob carmen, ff. de testi. Panor. & Dec.
in c. consuluit, de appell. Dec. in c. veniēs,
1. de testib. nec iura tantam cautelam in te-
ste requirunt, sed in officiali inquirente,
d. c. cum causam, nec contradicit d. l. so-
lam, C. de testi. cui adde Zas. lib. 2. res-
pon. cap. 6.

12 Quando in teste requiritur, vt causam
vel rationem assignet, non sufficeret eum
dicere, se ita pro certo credere: Bal. in l.
siue possidetis, nu. 6. C. de probat. Cag-
nol. in l. vnica, nu. 133. C. de sentē. quæ pro
eo. Nec concluderet testimonium, q̄ te-
stis tantum daret pro re, de qua agitur.
Bar. hic ad finem. Sali. q. 20. Boer. cōs.
30. nu. 6. Bertran. cons. 256. nu. 7. lib. 3. A-
lex. in d. l. precia rerum, nu. 12. colligitur
ex Panor. & Imol. in c. cum causa, de
emp. & vēd. Ang. & Ias. in d. §. si quis
agens, Insti. de actio. Feli. in d. c. cum cau-
sam, 2. de testi. Quod receptius est, &
verius videtur, licet contradicat Bal. hic
col. pen. nu. 25. & in effectu Sali, & Cre-
mē. hic, de quo vide melius Cagn. hic, nu.
240. Si tamen testis prius asseuerat cō-
mune precium, deinde subdat, q̄ ipse tantū
daret, valebit testimonium. Soci. nep. cōs.
73. lib. 2. vbi nu. 4. videtur firmare in hac
materia non esse necessarium, q̄ testis ra-
tionem assignet.

13 In hac materia si agens non probat
perfectē lesionem circa precium, non erit
locus iuramento in supplementum proba-
tionis, secundum Alex. cons. 109. nu. 12.
col. fi. lib. 4. Ripa in l. admonendi, nu. 183.
Cagnol. hic col. fi. nu. 270. quod suadetur
ratione, quia valor rerum magis ab alijs,
quā ab ipso laeso sciri præsumitur: nec
deerunt

deerunt plures testes, si laesus veritatem affert. Adde etiam, de iure non esse satis expressum, quod agenti differatur iuramentum in supplementum probationis, nec id patitur regula et ratio l. qui accusare, C. de eden. l. neque natales, C. de proba. Nec in actore contrarium probat l. admonendi, ff. de iure iur. attenta litera, in versi. sed haec constitutiones, cui annectitur, versi. solent, quod sensit Duarenus lib. 2. dispu. cap. 33. Sed haec alibi plenius cum explanatione c. fi. de iure iur.

14 Circa varietatem testium in hac materia sentit Bal. hic col. fin. nu. 29. quod in dubio credetur testibus affirmantibus, et Cremen. nu. 339. per glo. celebrem in l. diem proferre, §. si plures, ff. de arbi. quae id genericè tradit, et Feli. in c. in nostra, de testib. et DD. in varijs locis. Sed haec traditio Bal. piculosa est, nec in praxi seruanda: adimeret enim defensionem emptoribus in hac materia, puta si testes venditoris asserunt rem valere centum, testes emptoris nihil ei prodesse dicendo, quod valebat octuaginta, et non plus. Ideo non est in his distinguendum inter affirmatiuam et negatiuam, sed attendendum, quis meliorem rationem asserat secundum supra tradita, et per Alex. cons. 64. lib. 2. Alcia. in l. 1. §. si stipulanti, nu. 40. ff. de verb. oblig. Nec erit magis credendum testibus de maiori precio, quam de minori deponentibus ex supra dictis, quicquid contradicere videatur Alex. cons. 185. nu. 6. lib. 7. et Rebuf. in l. unica, nu. 33. C. de senten. quae pro eo. Nec obstat glo. d. l. diem proferre, §. si plures: intelligi enim debet in negatiua vaga, quae non tam facile comprehendendi potest à teste,

ut per Ripam in c. cum ecclesia, nu. 89. de causa pos. et propr. Cur. sen. consi. 24. nu. 3. et consi. 72. nu. 8. at in proposito tam facile est scire, an res valeat octuaginta, an centum. Aduerto etiam, quod attento sensu rei, non sono verborum, non minus tunc affirmant testes emptoris, quam venditoris, ut alias docet glo. in l. si. §. si. ff. de doli excep. Bar. in l. inter stipulantem, ff. de verb. oblig. Et sic cessat differentia inter affirmatiuam et negatiuam, quod olim in praxi obtinui.

15 In hac materia ad probandum valorem et laesionem tam per testes, quam per aliam speciem probationis, debet haberi respectus ad tempus conuentionis: id quod deduci debet ab agente, ut articulus, et probatio concludat: quod probat tex. in l. si voluntate, in fine, infra hoc tit. tex. in d. c. cum dilecti, ibi, tunc valentem, de emp. et vend. Bar. hic ad finem. Bar. in l. 3. §. diui, ff. de iur. fis. omnes hic et in d. l. precia rerum, Ang. et Ias. in d. §. si quis agens, Guido decis. 157. Molin. de com. nu. 75. et nu. 724. Quod aliqui declarant, nisi esset breue spacium, nec succederet causa mutans precium, ex Bal. hic col. fi. nu. 28. Pau. nu. 4. idem ad finem. Cepol. de simul. contr. nu. 30. Salic. hic, col. pen. versi. quæro an hec: adde quæ tradit in his Math. Afflic. decis. 316. Lanfran. in c. quoniam contra, verbo, testiū, nu. 160. Sigismun. Lofred. cons. 23. Ego putarem omnino esse exprimendum valorem iuxta tempus conuentionis vel actus, de cuius rescissione agitur, per dicta iura quæ non admittunt restrictionem DD. Maxime attento eo, quod eadē iura dicunt, et experientia indicat, saepe mutari et vari-

et variari precia rerū, l. 4. ff. de eo qd cer. loc. d. l. precia rerū, cū alijs. Ideoq; cessat arg. præsumptionis à presēti ad præteritū. Quia in re culpa erit agentis, si exactius non formavit articulos: vel meliorē probationē non attulit: sed ne veritas pereat, iterū interrogabuntur testes, vel idonea diligentia adhibebitur quoad referendā probationē ad tempus conventionis, iuxta ea quæ supra deduximus ad Bar. in l. si qd ex Pamphila, ff. de leg. 2.

16 Si tamen traditio rei vel executio negotij conferatur in futurū, non attēderetur tempus conventionis, sed executionis, ex Panor. in c. in ciuitate, nu. 3. de usur. cū notatis à Dec. cons. 111. sic in loco destinato traditioni, argu. l. contraxisse, ff. de actio. & oblig. & in proposito colligitur ex Alex. & Ias. in l. vinum, ff. si cer. pe. ta. ubi in specie notat Rubeus nu. 132. facit argu. à personis, secundum doctrinam Papiniani in l. cum pater, §. donationis, ff. de leg. 2.

17 Attendi debet cōmune precium, non ex affectione vel interesse particulari: glo. hic et omnes per d. l. precia rerū, Co. uarru. d. lib. 2. resolu. cap. 7. facit tex. in l. si cui fundus, ff. de leg. 2. Non tamen est de forma, vel necessariū, quod plures partant, vt articuletur & probetur valor ex loco publico fori vel mercati, licet inde facilius colligatur probatio, per tex. in c. 1. de ep. & vend. & ita intelligi debet Bar. in l. si seruus, nu. 7. de condic. furt. Ias. in l. qui Rome, §. cohæredes, n. 25. ff. de verb. oblig. Corse. in sing. fol. pen. verbo venditio, per l. septem diebus, C. de croga. mil. anno. Afflic. decis. 316. nu. 7. Ioan. Plat. in l. 1. C. de cens. & censit, quod colliges

ex Cagn. hic nu. 252.

18 Nec attendi debet precium quod daret quilibet eptor, sed tantum sciens rei qualitate, ex glo. celebri & ibi Bar. in l. 18. mortis causa capimus, §. si. ff. de dona. cau. mor. Bar. in d. l. si seruus, nu. 7. ff. de condic. fur. Alex. in d. l. precia rerum, nu. 3. Ias. in l. 1. §. si hæres, n. 9. ff. ad Trebellia. Feli. in d. c. cū causam, de testi. Rauenas in alphabe. verbo, res: Burg. in c. 1. nu. 3. de ep. & vend. adde glo. in l. vnica, verbo, subtilitate, C. de sentē. quæ pro eo. Ex hac cōmuni traditione inferebat Molin. in consue. Paris. §. 13. glo. 5. n. 56. char. 176. à quo tamen caue, quatenus sentire videtur, cessare remediū huius l. si aliquis sciens vere rei qualitate & valore, vellet plus dare, vel aliquis carius emeret, cum alter sciens verū precium, plus sciēter offerret: quod repugnat decisione huius l. indistincte loquētis, solumq; respiciētis cōmune precium, cōducūt notata à Ias. in d. l. qui Rome, §. cohæredes. Nec attēditur leuitas alicuius plus iusto dātis, secundum Cepol. de simul. cōtrac. n. 24. Deniq; cōmunis aestimatio in pposito tantū attēdi debet, vt per Alcia. in l. p. p. modū, 88. ff. de ver. sign.

19 Precium aliquādo augetur, aliquādo minuitur ex qualitatibus & cōditionibus rei, vt in l. qd sape, §. si. ff. de cōtrah. emp. & ibi glo. & DD. tex. & Bal. in l. si veditor, §. si. ff. de serm. expor. Inde est, qd res litigiosa multo minus aestimatur: vt ex Bar. & multis tradit Feli. in d. c. cū causā, 2. ad finē, de testib. sic in re habēte on9 aliquod, vt per Cremē. & Cagn. hic, per Alex. in d. l. precia rerū, Bar. et alij d. l. 1. §. si hæres, ff. ad Trebell. vbi Ias. et Ripa, n. 26. tradūt in specie, min9 estimari rē

X dis-

distracta cū pacto reuendēdi, ex Panor. in c. ad nostrā, de ep. & v̄d. & ibi notat Burg. vidēdus, & Dec. cons. 167. Dec. cōs. 308. nu. 3. & cons. 543. nu. 5. & Grat. cōs. 57. lib. 2. Chas. i. cōsue. Burg. rub. 5. §. 1. n. 21. q̄ plures relati à Tiraq. de retrac. cōuē. in præfa. nu. 20. cū multis sequē. nota biliter Couarru. lib. 3. resol. cap. 10. col. 1. & sequē. Ex quo resoluit omnes, q̄ ubi res alienatur cū illo pacto debet plenius probari læsio ex parte v̄ditoris lōgē supra dimidium iusti precij, detracta parte precij ob id pactū. Quod mihi verū nō videtur, licet in praxi variē id iudicatū viderim: in ea enim sententia sū, vt ex eo pacto nō alteretur cōis rei valor quoad materiā huius l. vel quoad similit̄, vt circa præsumē dā vsurā ad c. illo vos, cū ibi notatis, de pigno. & glo. inc. cōquestus, de vsur. quod rectē intueūbus satis deducitur apud lusitanos ex ordinatione lib. 4. tit. 27. §. 2. ubi valor rei distractæ cū hoc pacto nō variatur, sed simpliciter rei precij attenditur. Imò ex parte v̄ditoris dicendū est, ex eo pacto magis præsumendā fore læsionē: solēt enim, qui ita vendunt, ob spem recuperandi, vilius rem vendere.

20 Inde inferebat Bar. receptus in d. l. 1. §. si heres, ff. ad Trebellian. vt rei valor minuatur, quando venditor est implicitus ære alieno: quia datur iustus timor ad deterrēdos emptores, sequūtur Alex. Ias. Rip. cōmendat Cepol. de simul. cōtr. nu. 30. Cremen. hīc, nu. 253. Iacobin. in l. si fideicommissū, §. tractatū, nu. 4. ff. de iudic. extollit Cuman. (nō citans Bar.) in d. l. mortis, §. si. ff. de dona. cau. mor. dicēs ita posse excusari ēptorē à remedio huius l. quod tamē magis coloratum q̄ tutū mihi

videtur, nec ex ea qualitate v̄ditoris notabilis aliqua precij quātitas decresceret. Ante ēptionē enī agnoscedū est q̄ difficilius quis emet rē hominis ita impliciti ære alieno: sed post ēptionē locus fit decisioni huius l. quæ facilē restringi non debet.

Addebant aliqui carius ēptū dici, qd precibus emitur: ideoq̄ ex parte ēptoris ob preces censerī maius precij datū, secūdum Alber. in l. fundi partē, ff. de contrah. ep. Tiraq. in præfa. retrac. conuen. nu. 23. quod reijciēdū est omnino: quia potius in fauorem rogati interpretatio fieri debet secūdum doctrinā l. si gratuitā, §. si margaritas, ff. de præscr. verb. l. 1. §. sæpe, ff. de pos. l. si vt certo, §. interdū, ff. cōmoda. l. si mulier cōtra, §. 1. ff. ad velleia. l. rogasti, cū ibi notatis ff. si cer. pet.

22 Minuetur precij rei sitæ in loco periculis obnoxio l. 8. ad finē princi. ibi, quæ fortuitis casibus subiectæ sint, & in l. verum, §. penul. ibi, ruinosa, & ibi, multis casibus obnoxia, ff. de mino. facit l. non solū, §. 6. ff. de peti. hare. Ex qua arguebat Ang. ibi, q̄ immobilia minoris sita in loco periculoso, prout molēdina iuxta flumē obnoxia innūdationi, possint sine decreto distrahi: & ita Fulgos. ibi & plures quos retuli, et meritō improbauī in cōmentar. l. 1. in 3. par. n. 28. char. 90. C. de bon. mater. ubi ostēdo talia bona non ideò minus imobilia censerī: & in cīs omnino seruanda esse iuris solēnia requisita in immobilibus: ad quod etiam retorquetur d. l. non solū. Nā & eo casu iudicis authoritas requiritur l. Diuus, §. 1. in fine, ff. eodem, ibi, res tempore perituras peremptiore debet prætor distrahere.

Ex

23 Ex eadē inspectione oneris & quali-
tatis rē afficientis, e converso inquit Bal.
in l. si. col. 1. nu. 5. C. communia de lega. q̄
qualitas meliorat subiectū Alex. in rub.
ff. de nou. oper. nūc. nu. 29. Corn. cōs. 48.
nu. 6. lib. 3. Sed ex præcedentibus infertur
ad q. quando emptio est cū pacto, ut emp-
tor statim rē locet ad vitā, vel in ēphiteu-
sim concedat vēditori: nā ex eo pacto tra-
dunt aliqui DD. minui precii rei quoad
emptorē: ne tūc venditor tā facile obtine-
at ex remedio huius l. quasi ēptor nō om-
nino rē consequatur, nec venditor eā tunc
prorsus demittit, argu. l. qui fun. lum, &
l. fundi partē, ff. de contrab. emp. l. si ste-
rilis, §. si tibi, ff. de actio. emp. & c. cum
Ioannes, §. 1. & ibi notat Panor. de fid.
instru. ibi, cuius conditionis intuitu
pro minori precio vendidisti. Id
enim pactum in p. rtem precij cedit, secun-
dum DD. relatos à Cagn in l. 2. nu. 167.
C. de pac. inter ēpt. latius Tiraq. in præ-
fa. de retr. conuen. ex nu. 20. & nu. 25. vbi
speciatim applicat ad materiam huius l.
Quod intelligerem, vbi locatur res vel in
ēphiteusim datur leuiori pensione, q̄ sole-
ant alij domini: ut sic resultet æqualis com-
pēsatio, aliās contrariū erit tutus, ex tra-
ditis ab insigni Azpilcueta in suo Ma-
nuali, ut retuli supra in fine 2. cap. huius
par. & colligitur ex Cepol. de simula.
cōtrac. nu. 31.

24 In æstimatione etiā & circa læsionē
probandā attenditur doctrina I. C. in l.
cū qui, §. melior, ff. de in diem addic. quem
tex. dicit in ea re meliorē de iure Alex.
in d. l. precia rerum col. 2. Ripa in l. 1. §. si
hæres, nu. 28. ff. ad Trebel. Inquit tex. me-
liorē cōditionē in vēditiōe censeri, si per-

sona euentis idoneior sit, vel solutio cele-
rior, vel ēptor a venditore nullā satisfati-
onem exigat: tradit multa Tiraq. de retr.
lign. §. 1. glo. 18. nu. 34. Sed tex. in d. §. lo-
quitur, conferēdo ēptiones duorū: nec enī
præsens solutio vel idonea persona ēpto-
ris vitare potest remediū huius l. vēditori
læso: e contrario autē si solutio præsentia
non esset, augetur læsio venditoris,
ex notatis in c. si. de usur. Dec. cons. 111.
Bar. in l. in lege falcidia non habetur, ff.
ad l. faci. cū late traditis à Tiraq. de retr.
lign. §. 1. glo. 18. nu. 34.

25 Sic ex eodē §. carius emere dicitur
ēptor, qui remittit ordinariā satisfationē
et consuetā: qd nota, ne pcuratoribus id li-
ceat, secūdum notata in l. cōtrariis, §. fi-
lius sum. ff. de pact. Nec omittēdū est, q̄
I. C. ibi cōsiderat interesse temporis, ex
quo inuatur opinio, quā cōtra cōmunē su-
stinet Dec. in c. bonę, col. si. de appel. ad l.
pater qui, §. si. ff. de castr. pecul. de quo
etiam Ias. in l. cū procurator, §. dominus
col. 3. ff. de nou. oper. num. Ias. in l. si credi-
tori, col. 3. ff. de leg. 1.

26 Longē aliter æstimatur possessio, q̄
res ipsa, l. si mulier, §. qui possessionē, ff. qd
met. cau. tex. & glo. in l. si duo, §. si. ff. vti
possid. Quia in re circa dignoscenda tri-
bunalia, ad quę appellari debeat, est noua
constitutio apud lusitanos lib. 3. tit. 77. §. 10.
ut causa possessionis æstimetur minus di-
midia parte valoris totius rei: facit l. vni-
ca, C. si de momen. pos. & illa difficilis
theorica I. C. in §. nihil commune, ff. de
acq. pos. & causam possessoriā paruā
cēset Bar. in l. admonendi, nu. 55. ff. de iur-
reiu.

27 Sic ad eandem differentiam rei &
X ij posses-

possessionis tra lunt aliqui, possessionem
 unico teste probari. *Matasil. notab. 2.* &
Dec. cons. 16. nu. 1. colligitur ex *Ias. in re-*
pe. l. admonendi, nu. 273. Sed contrariū ve-
 rius est, & ita iudicavit senatus Neapol.
 ut tradit *Math. Afflic. dec. s. 364.* Plu-
 res enim effectus resultant ex possessio-
 ne: cuius etiam commodum magnum dici-
 tur in §. commodum, *Insti. de interd. cū tra-*
ditis à Ripa in c. sæpe, col. 1. de resti-
spol. Bal. & Afflic. in c. 1. de conten. in-
ter dom. & vassal. & in possessorio id col-
ligi pōt ex doctrina l. si. C. si per vim vel
alio mo. Quoad alia verò variāt DD.
 circa causam possessoriam, an leuis dica-
 tur, ut tradit *Aimo cons. 218. nu. 3.*

28 *Res immobilis æstimatur ex fructi-*
bis & redditibus, glo. hic per l. si quos,
infra eod. ibi, rei qualitas & fructuū
quātitas, l. si fundum, 94 ff. de leg. 1. ibi,
excusso precio secundū redditū,
& ibi glo. & DD. tex. cum glo. in l. si
fundus, ibi, pro modo fructuum, ff. de
reb. eo. Sic alibi tradunt DD. q. turris
vel castelum non æstimatur ex sumpti-
bis & valore ædificij, sed ex redditu, secū-
dūm Ioa. Plat. in l. 2. C. de præd. & omn.
reb. nauic. Ad quod solet notari tex. in l.
qui bonis, ff. de cess. bon. ibi, ex quātita-
te, intelligendo ibi quantitatem pro red-
ditu & utilitate: ex Bar. ibi. Et illum tex.
ad hoc, & ad alia commendant DD. ut
per Ias. in §. sed & si quis, nu. 11. Instita.
de actio. Alex. in l. maritum, col. fi. &
notanter in l. si maritus, ff. solu. matr. Ias.
in l. si cōstante, nu. 150. ff. eod. Boer. decif.
19. nu. 6. Vnde prædiū nō ex magnitudi-
ne, sed ex bonitate æstimatur, ut ex Bar.
& Bal. tradit Afflic. dec. s. 58. nu. 6.

29 In eadem re solent scriben. resolvere,
 q̄ integrale precū rei immobilis æstima-
 tur ex quātitate reddituū viginti ānorū, p̄
 tex. & glo. in *Auten. de nō alien. reb. ec-*
cles. §. si verò. gl. Salic. et alij in Autē. p-
petua, C. de sacros. eccles. idq̄; ut receptū
tradit Ias. in d. l. si fūdū per fideicōmissū,
n. s. & Mauri. in l. 1. pag. 295. C. de mu-
lier. in quo loc. Paul. in Auten. si quas
ruinas, nu. 2. in fine, C. de sacros. eccles.
Afflic. decif. 284. in fine, sentit Alcia.
in l. propemodum, ff. de verb. sign. notat
Afflic. in constitu. protbomi. §. ut intra,
nu. 27. Cagnol. hic, nu. 233. Corn. cōs. 223.
ad fin. lib. 1. & ita plures ut per Tiraq. de
retr. lig. §. 1. glo. 6. nu. 19. Sed contradicit
Molin. quem vide, in lib. de commer. q. 5.
nu. 18. tradit utiliter Couarru. videndus
lib. 3. resol. cap. 9. nu. 5. Et ita secundū
receptam opin. iustum precium censebitur
ea quantitas, ad quam ascendere poterunt
pensiones vel redditus eiusdē rei per spa-
cium viginti annorum. Ea tamen compu-
tatio fieri non potest, nisi secundū præ-
sens tempus: quia in futurum precia vari-
antur, facit reg. l. non quemadmodum, ff.
de iudi. Nisi sint contractus separati,
 vel tempora separatim exprimantur, se-
 cūdūm tradita ab *Aemil. Ferre. cōs. 21.*

30 Sic ad præcedentia aliquando incidit
 quæstio quoad æstimationem fructuum
 vel reddituum, & in praxi vidi observa-
 tum, ut redditus computentur secundū
 quantitatem collectam tribus proximiori-
 bus annis, idq̄; similiter observatum vidif-
 se tradit *Math. Afflic. lib. 2. Feu. tit.*
per quos fiat inuesti. §. sed & res, nu. 40.
facit tex. celebris, & quæ per eum dicuntur
in l. quicumq̄; C. de apoch. publ.

Con

31 Congruit præcedentibus quæstio ita contrahentiū, ut alter accepta certa quantitate, alere debeat alterū: videretur enim in ea specie cessare remedium huius l. ob nimiam vitæ incertitudinem arg. l. de fideicommissis, & ibi Alex. C. de transf. Bonus tex. in l. sancimus, §. si. ibi, incertus fortunæ exitus, C. de donat. & quæ dici solent per l. si iactum retis, ff. de act. emp. & de incertitudine vitæ humanæ est tex. notab. in l. senatus, ff. de dona. cau. mor. Et per hæc ita concludunt aliqui relati ab Alex. in d. l. de fideicommissis, qui tamen se remittit ad Cin. & alios alibi resolventes, ut etiam hoc casu sit locus remedio huius l. facta computatione à precio, & ab ætate eius qui alendus est. Quod plenius tradit Pau. videndus in l. si pater puellæ, C. de inoffi. test. & cum eo Ias. ibi in fine: facit tex. in l. cum ij, §. modus, ff. de transf. gl. in l. is qui, 15. ff. de fideicom. liber. Qua in re incidit tractatio æstimandi dubij euentus de qua superius egimus in 4. cap. 1. par. in q. tractationis. Tandem hic articulus iudicandus videtur ex cõmuni æstimatione, quatenus homines darēt cõmuniter pro alimētis ad vitā, iuxta generalē doctrinā I. C. in d. l. precia rerum, & post relatos Oldr. & alios tradit Couarru. d. lib. 2. cap. 9. nu. 7.

32 In his autem non abs re putabunt plures, spectari debere iuris præsumptionē circa humanæ vitæ spatium: occurretq; decisio l. hæreditatum, 68. ff. ad l. falci. de qua ultra Alex. ibi & hispan. Xuar. in l. quoniā in prioribus, fol. 11. Ioā. Lup. in rubr. §. 25. in princ. agit melius Molin. d. lib. de commer. q. 72. et Couarru. d. cap. 9. lib. 2. nu. 8. vbi I. C. ex ætate diuersas

præsumptiones inducit, ut secundum eas in re ambigua aliquid certum ad iudicia colligatur. Occurret etiam decisio tex. in l. si quis argentum, §. si autem donator, C. de dona. vbi in donatione reddituū ad vitam secundum glo. & DD. sumitur spacium quindecim annorum, & ita generaliter iudicauit cons. Neapol. ut per Afflic. decis. 34. Sed is tex. specialiter intelligitur à Bal. Alb. Fulgos. Sali. in fauorem donantis: & ita DD. alibi, ut refert Couarru. d. cap. 9. nu. 5. & prius Tiraq. de retr. ligna. §. 1. glo. 6. ad finem, nu. 20. Quamvis autem tex. in d. §. si autem, loqueretur in omni debitore, nihil faciebat contra receptam opinionem glo. & DD. de qua supra nu. 29. de æstimatione ad respectum viginti annorum: nec in ijs vlla resultabat repugnātia, quicquid incautē scripserit Chas. in consue. Burg. rub. xi. §. 4. ad finē, char. 358. col. 3. Tex. enim in d. §. loquitur de solutione reddituū ad vit. im, glo. autem & DD. loquuntur de æstimanda re ex redditibus vel fructibus.

33 Ex proximē dictis colliges aperte infirmum & parum probabile esse, quod apud scriben. sæpissime dici solet, iuris præsumptione cuiuslibet hominis vitam censeri vsq; ad centū annos: ad quod vulgò citatur l. fin. C. de sacro. eccles. & inde ad multa arguunt, inferuntq; DD. ut per Cepol. cant. 118. Francius in c. si. in fine, de iudic. in 6. Sed ius non vitatur tali præsumptione, ut inde aliquid certum statuatur: nec d. l. fin. contrarium probat, quia tantū inquit, posse hominem vsq; ad c. annos viuere, non q; ita iure præsumatur, ut bene aduertit Areti. in l. sed etsi de sua, X iij col.

col. 4. ff. de acq. hare. & cum eo Ias. in d. l. fin. ad fi. Dec. in c. cum dilecta, col. 4. de confir. viil. Dec. in l. fin. nu. 28. C. de edic. diu. Adr. tol. Soci. in l. si inter, col. fin. ff. de reb. dub. Gozadi. cons. 68. nu. 6. Alcia. reg. i. presump. 44. Marmarius in §. nihil comune, col. 5. in fine. Neutzan. in sua silua, Corras. lib. 5. miscel. cap. 18. Vnde aptius & verius allegabitur negatiue d. l. fin. ut nemo presumatur viuere ultra centum annos: quod probat tex. in l. pponeretur, ff. de iudi. & notat Corn. cōs. 241. lib. 3. quem sequitur Capitius decis. 4. nu. 18. Corras. d. loco. Molin. in cōsue. paris. §. 1. glo. 2. nu. 3. & Cotta in memorab. verbo, filius fa.

37 Ex supradictis maxime ex d. l. eum qui, §. melior, ff. de in diem addic. liquet, de iure meliorem censerem conditionem quoad venditorem, quando solutio precij statim sibi fit: & quodammodo ex dilatione solutionis precium minui, §. plus, Insti. de actio. ut supra nu. 24. et 25. & bonus tex. in l. circa legem 66. ff. ad l. falci. cum alijs congestis à Tiraq. de retr. ligna. §. 1. glo. 18. nu. 34. quod an aliquando excuset mercatores carius vendentes credita, q̄ recepta pecunia, tradit Dec. cōs. 111. & refert Couarru. d. lib. 2. resolu. cap. 3. nu. 6. tradit D. Soto lib. 6. de iusti. et iur. q. 4. arti. 1. & 2. & vide Cepol. cons. ciuil. 10. facit tex. in c. nauigati, & c. in ciuitate, de usur.

35 Circa hæc propria l. nostræ retinendum est ad d. l. precia rerum, ultra omnes ibi iustum precium rei censerem, quod à principe vel à Repub. statuitur, secundum Cepol. de simula. contr. ut tradit Cagnol. hic ad finem nu. 269. Cremen. nu. 273. Molin. de cōmerc. q. 58. Couarru. lib. 3. resolu. cap.

9. nu. 6. ad finem. Ex quo infert Molin. ad precium, quo rex vendit redditus: vel pecuniam mutuam accipit: quod in Lusitania & Hispania cōducet ijs, qui à principibus redditus emerunt in perpetuum, vel ad vitam, quod vulgo, iuros & tēcas appellatur: facit quod notat Bal. in l. fin. C. de magistr. conuen. & l. 1. C. de prædi. decur. Facit quod dicunt sæpe scriben. de contractu principis, ut pro lege habeatur Ias. post Bar. Pau. & alios in l. ciuitas, ff. si cer. peta. per l. casar, ff. de publ. & vect. & l. penul. C. de dona. inter vir. & vxo. Afflic. decis. 299. nu. 14. Bar. Pau. in l. 1. ff. de consti. princi. Decius cons. 689. ad finem, Arct. cons. 153. nu. 1. Cur. Jun. cons. 174. nu. 19. de intellectu tamen illarum legum alibi agimus: non enim à DD. sat bene expenduntur.

36 AEstimatio totius rei integraliter, non per partes fieri debet, quando de tota re agitur: nam per partes minuitur valor rei, ut probat tex. cum gl. in l. 1. C. cōmu. diui. tex. in l. Meuius, §. fin. ff. fami. ercis. Bar. in l. vxorem, §. plagam, in fine, ff. de lega. 2. Felin. in c. cum causam, 2. de testi. & alij supra citati.

37 Minus aestimabitur actio q̄ res, ex l. minus, ff. de reg. iur. & l. 6. ff. de mino. quod deduces ex traditis in q. transactionis: & ita Soci. cons. 100. lib. 1. & Cagn. in l. qui actionem, nu. 11. ff. de reg. iur. & hic nu. 200.

38 Seruus ex patria aliquando minus, aliquando plus aestimatur l. q̄ si nolit, §. qui mancipia, ff. de edic. edic. glo. in l. fi. C. de municipi. & orig. Seruus ex fuga minus aestimatur l. si pecuniam, versi. penul. ibi, vilior factus, ff. de condic. ob cau.

Ser.

39 Serua prægna's secundum aliquos plus estimatur, ut p Alex. in l. i. l. falcidia placuit, ff. ad l. falc. per tex. & glo. in l. si quod ex Paphila, 75. ff. de leg. 2. ubi Pau. & alij ita sentunt. Sed iudicio meo tex. ille non videtur id satis probare, & forsan ob maximum periculum foeminarum in partu, non deberet plus aestimari ancilla prægna's, secundum doctrinam de qua supra circa res periculis obnoxias. Tex. vero in d. l. loquitur de partu aestimando postq̄ nascitur, ut effectum habeat voluntas testatoris relinquentis i. l. quod ex ancilla nascetur, in quo inest conditio, iuxta l. i. ad finem, ff. de cōd. & dem. l. interdum, 73. ff. de verb. obl.

40 Subdit glo. hic, q̄ in aestimatione inter alia habebitur etiam consideratio locorū vicinorum, prout in ijs fieri solet, sed principaliter attenditur locus, in quo fit venditio, ut probat tex. in l. fin. §. si. C. de adm. tuto. de alijs enim locis non est tuta probatio, ut per Cagn. hic nu. 233. versi. videtur. De aestimanda gemma vel simili re, quæ à vulgo emi non solet, vide Curtium Brugēs. lib. 2. ad Viuid. colleg. cap. xi. & idem intelliges de scriptis seu commētarijs alicuius docti viri, argu. §. si quis in aliena tabula, ubi notat Balduin. quem vide, Institu. de rer. diuis. De aestimanda prebenda agit Boer. decis. 19. nu. 4.

41 Dixi supra nu. 11. non videri verum, quod communiter tradūt DD. ut testes circa probandum valorem & læsionem etiam non interrogati assignare debeant rationem testimonij: quod etiam probabat Dec. in l. quatenus, nu. 5. & 6. ff. de reg. iur. Nec auertebant tot DD. tunc non esse quid imputetur testi, sed litiganti

incaute articulanti, vel officiali negligenter interroganti: testes enim potius videretur suspectus dicens ultra interrogata, argu. l. quæ omnia, §. 1. ff. de procur. Sed tunc vtiliter applicabitur doctrina quam ex Bar. & Bal. retuli, nu. 7. quam extollit Cagnol. hic col. penul. nu. 265. in fine, ut etiam post publicatas probationes interroget iudex testes ipsos de ratione eorum, quæ dixerunt. Subdit Dec. in d. l. quatenus, ad finem, ut opinio Bal. contra glo. Bar. & communem, de qua supra nu. 12. de teste dicente, q̄ ipse tantum daret, saluetur, quando articulus continebat, rem tantum valere communiter: quasi tunc dictū testis vel eius ratio referatur ad formam articuli, & secundum illum intelligatur: ad quod adlucit doctrinam Bar. l. Labeo, ff. de suppel. lega. Sed melius citasset Alex. cons. 88. nu. 26. lib. 5. ubi alios refert: & Bal. in l. sed etsi possessori, §. item si iurauero, ff. de iureiur. Bar. enim in d. l. nu. 8. aliud dicit, nempe q̄ ratio testis intelligitur secundum eius dictum præcedens, quod extollit Areñ. in l. si quis posthumos, §. si filium, col. fin. ff. de lib. & posth. Nec videtur etiā in ijs terminis idoneum testimoniū, quo testis deponeret de eo quod ipse dabit. Item cōtra Dec. facit: nam testis minus deponendo, q̄ in articulis continetur, magis videtur contradicere, ex vulgari reg. c. non ne, de præsump.

42 Credo etiam contra plures ubi supra, & Dec. in d. l. quatenus, ut sufficiat testes dicere, q̄ res tantum valebat, ut intelligatur de precio cōmuni: aliud enim nō est iustum precium rei, iuxta d. l. precia rerum: q̄ si quis replicet, posse rem tantum vale-

valere alicui ob particularē causam, respondebitur, q̄ id non dicitur valor rei, sed necessitas vel particularis affectio, per d. l. nec dictū testis referri potest ad particularem causam, de qua nulla est mentio in articulis. Tutius tamen & apertius erit, articulare & probare cōmunē estimationem. Qua in re valet testimonium, licet testis deponat secundum arbitrium suum: quando res non admittit omnimodā certitudinem: ex Bar. in l. fin. C. de præd. nauic. Imol. & Alex. nu. 9. ad finem, in d. l. precia rerum, colligitur ex traditis à Feli. in c. quoties, nu. 11. & præceden. de testi. ubi omnino videndum est: declarat etiam hoc Corse. in sing. verbo, testis 1. fol. 197. & Lofredus cons. 23. nu. 8. & ita intellige supra tradita nu. 12.

43 Ultimo ad complementum materie spectantis ad praxim huius l. notabilis articulus restat nullibi explicatus, quid iudicandum, si ex adductis ex parte conuenti, vel alio modo aliquo aliter eneruetur probatio agentis, ne omnino concludat, & secundum iuris regulas videretur cōuentus absoluendus, l. qui accusare, C. de eden. Pro eo etiā videtur regula l. Arrianus, ff. de actio. & oblig. Magis etiā in specie videretur urgere quod sensit gl. & ibi notant Bal. & Cuman. in l. si fundus, in fine princi. ff. de reb. eor. q̄ in dubio res præsumitur iusto precio vendita, & ita Iacobin. à sancto Georg. in l. unica, nu. 59. C. ne lic. poten. ex Bal. & Salic. in l. per diuersas, C. manda. quos etiā refert Pāth. Cremen. hic nu. 143. et Fabian. de emp. & vend. q. 8. ad finem nu. 25. Ex quibus secure asserit Cremen. hic nu. 213. in hac materia in dubio absoluendum

fore conuentum: nec læsum obtinere, nisi efficaciter probet læsionem ultra dimidiū iusti precij, quod etiam tradit Boerius cōs. 30. nu. 8. idq̄ in praxi magis recipitur.

Ego tamen æquius existimo, vt si actor bene probauit hanc læsionem, obtinere debeat, licet ex probatione conuenti obscuretur eius probatio: quia tunc nō est causa in ambiguo, cum probatio actoris per se plena & efficax sit: iuxta l. ob carmen, §. fin. ff. de testi. Sic etiam ex eadem probatione actoris, licet aliquid in ea desideretur, cessat obiectio proximè adducta, q̄ res præsumatur iusto precio distracta. Item pro agente tunc vrget æquitas seu humanitas, in qua fundatur hæc lex: quæ æquitas aliquando præualet pro actore contra reum, vt tradit Dec. in l. fin. ad fin. C. de edic. diu. Adr. tol. Idq̄ magis probandum videtur, quādo probatio agentis non leuiter vrget: eo q̄ tunc nulla iniuria conuento infertur, cui à iure datur electio retinēdi rem supplēdo precium, vel restituēdi eam retētis fructibus, secundum veriore & receptiore sententiam de qua latissime egimus supra in 4. cap. 2. par. His verò non adductis ita iudicari in senatu paris. tradit Molin. de commer. q. 14. nu. 173. quod etiam colligi potest ex Bal. satis in simili in Auten. omnes, in fine, C. commu. de succes.

44 Iuuatur hæc resolutio ex notabili doctrina recepta (quæ in hac materia sæpissime conducet,) effectum probationis pro maiori parte arbitrarium esse: vt scilicet ex ratione & alijs admimiculis possit iudex circumspectè recedere ab eo, quod testes (fortasse corrupti vel decepti) asserunt, quod colligunt scriben. ex l. 3. post princi.

princi. ff. de testi. ibi, tu magis scire potes. Ex quo tex. solēt DD. sæpe dicere, probationē esse arbitrariā, & ita Pau. in l. Lutiū, ff. de ijs qui not. in fa. Pau. in l. admonēdi, n. 39. ff. de iureiur. Alex. cons. 105. nu. 4. lib. 5. Dec. cons. 463. nu. 23. & in alijs multis, & Thom. decis. 34. nu. 47. Curt. Jun. cons. 178. nu. 1. Ex quo ultra DD. in ijs locis rectē intelligitur tex. in quo glo. vacillat, in l. 1. versi. nam si quidē, ff. ad senat. Turpil. ubi Marcellus cum Papiniano inquit, facti quæstionē in arbitrio iudicātis esse. Id enī ad probationem referendum videtur secundūm præcedentia, in quibus distinguit I. C. circa modum sententiæ, qua pronūciatur, accusantē non probare, vel calūniatū fuisse.

45 Ne tamen fraudibus occasio detur, & ne ob tale arbitrium iudices omittere possint veram probationem, contra reg. l. illicitas, §. veritas, ff. de offic. præf. & l. qui sententiam, C. de poen. cauendum est ab ea generali traditione multorū, & intelligendū notabiliter cū Bar. in d. l. Lutiū, in fine, ff. de ijs qui not. in fa. vt iudex exprimere debeat, cur recedit à probationibus, & ita Ripa id extollens in d. l. admonēdi, nu. 67. Alex. in l. si is ad quē, nu. 11. ff. de acq. hæred. Felin. in c. licet causam, 4. not. in fine, de proba. Exprimi enī debet, cur à regulis & consuetis recedatur: vt colligitur ex Bar. in l. 2. nu. 1. ff. si quis ius voc. Ias. in l. propterandum, §. siue autem alterutra, nu. 10. C. de iudi. Felin. in c. 1. nu. 7. col. 3. de re iud. & in c. super literis, nu. 17. de rescrip. quod obiter diximus in præced. cap. Sic etiam doctrina illa, q̄ probatio cēseatur arbitraria iudici, declaratur notabiliter ab Alex. d. cons. 105. lib. 5. vt sine probatione corruat sententia

quādo index cā impediuit, & ita Math. Afflic. decis. 28.

HIC tandem his cōmentarijs finē imponimus, in quibus veriores sententias, & Reipub. vtiliores semper secuti sumus. Lectores autem admonitos velim, me non passim, nec in leuibus de numero authorū sollicitū esse, sed tātū in ijs, quæ cōtrouersa sunt. Quapropter nimitū dilicati erunt, qui in ambiguis allegationū copiā, vt superuacanea plaustra dānauerint: præsertim cū ex receptis sententijs, & ex patrijs vbiq; constitutionibus, authorum numerus sæpissime præualeat: agnoscatq; periti in ijs, & alijs nostris lucubrationibus, nos semper longè plus veritati, q̄ numero tribuere: diligentiamq; à iudicio & examine superari. Omnia verò quæ ad præsentem tractatū spectare videbantur, diligenter pensauimus, & perspicuè tradere studuimus. Quid autem præstiterimus, periti candidi iudicent: quibus omnia nostra libenter submittimus, securi quid calūniatores oblatrent: nec solliciti de eorū iudicio qui aliorū ædes se obscuraturos iactitant: impia allusione significātes, eruditionis nomen, vel claritatē (si qua inde paratur) se alijs posse, velleq; extinguere. Quod si labori nostro fortunæ aura defuerit, apud posteros saltim sublata iam inuidia, extincto ambitu, cessantibus fucis (quibus pluri mi sine virtute virtutis præmia sæpe consequuntur) incorrupta, præiudicataq; eruditionis opinio vnicuiq; p̄ meritis manebit.

Deo laus & gloria.

Arius Pinelus.

Y

 Optare meliora.
Cogitare difficillima,
Ferre quaecunque euenerint.

Arius Pindus

Y

Innocentius Soerius

Operantensis authoris discipulus
candidis lectoribus.

VM AB INSIGNI PINELO
mibi mandata esset cura indicis ad hos cōmentarios componendi, non potui venerando praeceptori non parere. In cuius laudes celebrādas Homeri musam, Ciceronisq; eloquentiam optavi. Quis enim non omnino perditis moribus praeditus non laudet virum excellenti eruditione, & virtute insignem? Sed tenuitatis meae conscius eximij praeceptoris laudes deterere nolui: maximè cum eius in iure singularis eruditio omnibus Lusitanis iam olim notissima sit, qui ad eius responsa in omnibus controuersijs vndiq; confugiunt. Caeteris autem christiani orbis nationibus deinceps ex doctissimis literarum monumentis, aureisq; scriptis Pineli solida eruditio notissima fiet. Proximo anno typis mandauit vtilissimum, iustumq; volumen ad Rub. & Cōstitutiones, C. de bon. mat. en nūc iuris studiosis, omnibusq; Christianis prouincijs amplissimos praestat commentarios in materia frequentissima, & vbiq; necessaria: in quibus plurima iuris arcana reserantur, multa à maioribus obscure tradita perspicue explicantur, neq; pauciora in melius reformantur. Agnoscent docti multa noua tam solide fundata, vt non solum in scholasticis disceptationibus, sed etiam in foro, & tribunali veteribus merito praeferri debeant. Sed quid ab eo viro non sperabitur, qui vigessimū quartū aetatis annū vix attingēs honesto stipēdio Digestorū cathreda dignus iudicatus est: à qua strenuè auspicatus, auditorū copia & applausu semper emicuit: quem nullo ambitu, nullaq; magnatum commendatione serenissimus rex in supremi praetorij senatorium ordinem promouit: qui etiam in scholis publice legendo summus magister semper extitit, in aduocandiq; & iudicandi munere nemini vnquam cessit. Vtinā mihi liceret eiusdem candorem, egregiasq; virtutes in medium proferre, & quae charioribus discipulis circa mores priuatim commendat: possemq; sincerè iurare saepissime eum vidisse eorum eruditionem extollere, qui eum suaq; omnia calumniatur. Non tamen desunt quamplures docti, & boni, qui mecum pro insignis Pineli salute & felicitate Deum Opt. Max. enixè precantur, vt quamplures alios cōmentarios, quos circa praecipuas iuris partes scriptos habet, breui in lucem emittat. Erunt etenim omni Reip. magno adiumento, Lusitaniae q; magnam gloriam, & perpetuum ornamentum afferent. De his autem & alijs quae de eximio Doctore taceo, abundè sufficient quae verè dixit, & cordate significauit doctiss. Hērricus Fernandus Olyssyponēsis in epistola elegantissima ad commentarios eiusdem praeceptoris, C. de bon. mater. Vos autem, candidi lectores, exoratos velim, vt laborem nostrum circa componendos in vestram vtilitatem necessarios indices, aequi boniq; consulatis.

Quæstiones peculiare ad

materiam huius l.

N remedium huius l. cognitum fuerit à Iureconsultis, an verò nouè introductum, fol. 47.

An hæc l. locum habeat in hærede vèdente ex iussu testatoris, fol. 51. nu. 19.

An hæc l. in emptore procedat, fol. 55. ex nu. 1.

De exemplo lesionis ultra dimidiã in hac materia, fol. 55. ex nu. 4.

An scientia lesionis tollat remedium huius l. fol. 57. à nu. 10.

An clausula qua inuicem sibi condonãt cõtrahentes id quod res plus valuerit, tollat remedium huius l. fol. 55. nu. 20.

An remedium huius l. negetur læso, qui circa rem versabatur, fol. 58. col. 2.

Vtrum ignorantia allegari vel probari debeat in materia huius l. fol. 58. nu. 16.

Vtrum agens ex hac l. obligetur ad pœnam conueniam, fol. 59. nu. 26.

Vtrum per clausulam ex certa scientia tollatur remedium huius l. fol. 59. nu. 23.

Vtrum læsus presumatur scire precium, fol. 60. nu. 30.

An hæc l. extendatur ad alios contractus, fol. 61. & sequen.

In locatione, fol. 64. ex nu. 17.

In emphiteusi, fol. 68. nu. 37.

In feudo, fol. 70. nu. 2.

In donatione remuneratoria, fol. 70. nu. 3. & sequen.

In transactione, fol. 71. cum sequen.

In actu liberatorio, fol. 71. nu. 5. & sequen.

Vtrum in datione in solutum, ibid. nu. 8.

Vtrum in adiudicatione, vel additione pignoris, vel rei debitoris iudicialiter facta, ibid. nu. 10. & 11.

Vtrum in mutuo, fol. 72. nu. 7. ad fin.

Vtrum in diuisione bonorum, fol. 77. nu. 1. vsq; ad 5. & quid quando diuisio fit per sortes, fol. 78. nu. 6. 7. & 8.

Vtrum in constitutione pignoris, vel datione vnius pignoris pro alio, fol. 81. col. 1.

Vtrum venditor possit agere ex remedio huius l. aduersus emptorem, qui iam rem in tertium alienauerat, fol. 82. nu. 29. & an aduersus particularem successorem, nu. 30. vsq; ad 32. & nu. 35.

Vtrum remedium huius l. competat debitori læso, quando creditor ex pacto pignus vendidit, fol. 86. nu. 1. 2. & 3.

Vtrum in venditione cum decreto, vel auctoritate iudicis, ibid. nu. 18. vsq; ad 24.

Vtrum emptor, contra quem competebar remedium huius l. liberetur, re apud eum perempta absq; eius culpa, fol. 89. nu. 36. & 37. quid verò si res fuerit perempta apud tertium, nu. 38. quid verò si ipse poterat agere ex remedio huius l. an ex re apud eum perempta sine eius culpa, impediatur, fol. 85. nu. 30.

Vtrum requiratur insinuatio, cum à contrahentibus remittitur, quod ultra dimidium est, fol. 59. nu. 24. & sequen.

Vtrum vigeat remedium huius l. in re vendita in publica subhastatione, fol. 91. nu. 25. vsq; ad nu. 23.

Vtrum in permutatione, fol. 63. nu. 13. vsq; ad nu. 15. & quid in permutatione beneficiorum, nu. 16. vbi quid in pensionibus.

Vtrum in stipulatione adiecta in contractibus bona fidei, ibid. nu. 11. & sequen.

Vtrum detur læso sagaci, & experto, fol. 58. nu. 19.

Vtrum si emptor locauit vel concessit rem in emphiteusim veditori possit locationem vel emphiteusim reuocare si venditor læsus agit remedio huius l. fol. 69. nu. 1.

Vtrum expensæ, & melioramẽta, que emptor fecit in re debeat ei soluere venditor agens ex remedio huius l. fol. 95. nu. 1. 2. & 3. & fol. 96. nu. 5. & quid si ipse emptor agat: venditor verò eligat potius totum precium restitu-

restituerere accepta, fol. 102. nu. 31.
 Vtrum illa teneatur compensare cum fructibus, fol. 121. col. 2.
 Vtrum restitutio in causa huius l. sit necessaria, an voluntaria, fol. 55. col. 4. ad med.
 Gabella, & tributa. quæ emptor, siue venditor soluit, à qua nam debent reperi, resciso contractu ex remedio huius l., fol. 102. nu. 35.
 vsq; ad 41.
 Vtrum emptor qui rem deteriore reddidit, teneatur id refarcire venditori eam auocanti, fol. 103. nu. 34.
 Quomodo erit æstimanda lesio ad intentandam actionem huius l., fol. 104. col. 3. in prin.
 Vtrum competat remedium huius l. vendenti rei minori precii, soluendo vsq; ad certum tempus, eo adiecto vt si intra id tempus emptor non soluerit, teneatur soluere iustum precium, vel aliud statim expressum, quod iustum sit, vel nõ minus dimidia iusti, fol. 105. nu. 45.
 Qua actione, quoue tempore experiri debeat remedium huius l., fol. 82. nu. 26. & 27. & vtrum differat ab auxilio ætatis, seu restitutione minorum, fol. 84. col. 2. & fol. 107. col. 2.
 AEquum, an iniquum sit remedium huius l., fol. 55. nu. 22. 23. & 24.
 An remedium huius l. cesset ex consensu geminato, fol. 137. nu. 36.
 An remedium huius l. prosit fideiussori, fol. 105. nu. 43.
 An remedium huius l. locum habeat in contrahentibus cum iuramento de non vendendo aduersus contractum, fol. 125. col. 1. cum sequen.

An decisio huius l. procedat in lesione in quantitate rei distractæ quæ maior vel minor reperitur, fol. 35. eleganter col. 3. cum seq.
 An decisio huius l. procedat interueniente dolo in contractu, fol. 140. nu. 19. & sequen.
 Vtrum in casu huius l. res sit tantum in obligatione, an etiam precium, fol. 141. col. 4. cum sequen.
 Et qualiter tunc libellus formetur, fol. 143. nu. 8. vsq; ad 13.
 Qualiter feratur sententia in materia huius l., fol. 145. nu. 18. & 20.
 Vtrum electio quæ datur conuento in materia huius l. duret etiam post sententiam, vsq; ad executionem, fol. 149. nu. 34. vsq; ad fin.
 Vtrum in hac materia valeat probatio per æstimatores peritos, circa valore rei, fol. 150. nu. 2. & 3.
 AEstimatio tunc qualiter debeat fieri, habetur plenissime in cap. 4. 2. par. per totum.
 An in materia huius l. sententia lata ad dictum peritorum transeat in rem indicatam, fol. 111. nu. 6.
 An in materia huius l. procedat libellus, quo lesus petat se in integrum restitui, fol. 144. nu. 13.
 Vtrum agens rei vendicatione, & postea replicando vtens remedio huius l. obtinere possit, fol. 146. col. 4. nu. 24. cum sequen.
 An in materia huius l. in dubio ferenda sit sententia pro leso agente, vel econtra, in fin. fol. 156.

Index eorum, quæ in his

commentarijs tractantur.

ABSOLV-
ta potestas
non recte à
DD. expli-
catur, et ini-
què ab eis
principi tri-
buitur, in
Ru. 1. par.
cap. 2. nu.
25.

Absoluta potestas Papæ in beneficialibus explicatur in d. cap. nu. 29.

Actio sine causa à Principe tolli nō potest. d. cap. 2. nu. 9.

Actio ex vedito non solum ad precium & interesse, sed etiam ad rescindendum datur, fo. 38. nu. 28. & fo. 51. nu. 18. ad fin.

Actio duplex ex eadē conventionē resultare potest, fo. 33. col. 1. nu. 9.

Actio ex hac l. quo nomine appelletur, & quantum duret? fo. 82. nu. 26. & seq. & fo. 61. nu. 8. & seq.

Actio mutari non potest post litem contestatam, fo. 146. nu. 24.

Actio noxalis, & eius natura, fo. 142. nu. 3.

Actio personalis in tertium non datur, fo. 81. nu. 30.

Actus intelligitur secundū regulam, non secundū limitationes, fo. 146. nu. 20. & fo. 157. nu. 45.

Adulterium an minus prohibitum censeatur, quàm furtum, fo. 5. nu. 22.

Aduocatus durante lite non potest cum clientulo pacisci, fo. 93. nu. 33.

Aestimatio an faciat emptionem, fo. 51. nu. 18.

Aestimatio rerum fit ex earum qualitatibus, nu. 19. fo. 153.

Aestimatores qualiter eligantur, & an iurare debeant, & quid si discordent? fo. 151.

Aestimatio rei per partes minuit eius precium, fo. 154. nu. 36.

Aestimatio an crescat in pregnāte, seu grauida? fo. 155. nu. 39.

Agens ex vna causa an possit obtinere ex alia? fo. 147. nu. 28. cum seq.

Alienationis verbum tamquam genus lon-

gè differt à quolibet nomine alienationis in specie, fo. 79. nu. 14.

Appellatio non est defensio naturalis, fo. 12. nu. 22.

B.

Beneficiū canonicè obtentum nullatenus adimi potest, fo. 16. col. 3.

Bona fides an excuset à fructibus, cum res minoris malè alienata repetitur, & quomodo ibi detur bona fides, fo. 113. col. 1. & in re ecclesiæ, col. 3.

Bonæ fidei possessor an lucretur fructus, ex quibus fit locupletior? fo. 116. nu. 47. & fo. 120. nu. 60.

Bonæ fidei possessor cum fructibus perceptis compensare debet impensas, quas alias retinere, vel petere posset, fo. 120. nu. 62.

Bona fides an inducatur ex errore iuris? fo. 113. nu. 31. cum seq. & nu. 35.

Bona fides, vel fides simpliciter data, an habeat vim iuramenti? fo. 128. nu. 13.

C.

Casus fortuiti an renunciari possint, & quid de casu insolito? fo. 66. nu. 29. cum seq.

Causa iusta efficit, vt recedatur à iuris regulis, fo. 8. nu. 6.

Causa ciuilibis & criminalis regulariter non differunt, fo. 12. nu. 22.

Causa requiritur ad fundamentum actionis, non appellationis, fo. 148. col. 2.

Citatio non potest tolli à principe, etiam in ciuilibus, quatenus respicit defensionem, fo. 12. nu. 21.

Clausula ex certa scientia non tollit læso remedium huius l. fo. 53. nu. 23.

Clausulæ & formulæ, quæ libellis adijci solent, parum valere debent inter doctos, fo. 143. col. 1.

Cōdictio ex hac l. cōpetit læso, fo. 62. nu. 9.

Cōdictio ex causa datur ex defectu implementi, non ex poenitentia, fo. 26. nu. 15.

Cōdictio ex causa an cesset, quādo permutatio fit cum re vanali? fo. 26. nu. 14.

Condi

Conditio indebiti an detur laeso in contra-
 ctibus stricti iuris, fol. 62. nu. 8. & 9.
 Conductor renuncians casibus fortuitis, an
 excusetur, fol. 66. nu. 26. & 28.
 Conductor an augeatur pensio ex magna
 vbertate, fol. 67. nu. 34.
 Conductor, & locator an competat reme-
 dium huius l. fol. 64. nu. 17. vsq; ad nu.
 20.
 Coniugi laeso in aestimatione rerum dotalium
 an detur remedium huius l. fol. 49. nu. 12.
 vsq; ad 14. & fol. 52. nu. 27. & fol. 76. nu.
 33. vsq; ad 36.
 Contractus, dovt des, an differat à permuta-
 tione, fol. 25. nu. 9. & 10.
 Contractus innominati similes nominatis,
 quomodo censeantur, fol. 26. nu. 17.
 Contractus recipit nomen, & effectum ex
 mente contrahentium, fol. 31. nu. 1.
 Contractus an iudicetur ex eo quod pluris
 est, fol. 32. nu. 4.
 Contractuum nominatorum, & innomina-
 torum differentia, fol. 37. nu. 24. & se-
 quen.
 Contrahens per procuratorem, an facilius
 rescindat contractum, fol. 79. nu. 15. &
 sequen.
 Contrahens cū officiali ecclesie, vel Reipu.
 an debeat probare versum esse in vtilita-
 tem, fol. 123. nu. 69. & sequen.
 Conuentus impedire potest, ne agēs mutet
 actionem, & an tunc solui ei debeāt ex-
 pensæ, fol. 147. nu. 25.
 Conuentus remedio huius l. electionem
 habet, & quandiu ei daret, fol. 149. nu.
 34.
 Creditor autoritate iudicis missus in pos-
 sessionem bonorum debitoris, an ex læ-
 sione rescindat locationem ab eo factā,
 fol. 68. nu. 36.
 Creditori datur replicatio aduersus pactum
 ob malignitatem debitoris factum, fol.
 71. nu. 7.
 Creditor an compellatur ad accipiendum
 vnum fideiussorem pro alio, fol. 81. col. 2.
 vsq; ad nu. 25.

D.

DAre, an congruat emptioni an
 tractui innominato, fol. 41. nu. 13.
 quen.
 Debens pecuniam an satisfaciatur soluen-
 massam eiusdem quantitatis & valo-
 fol. 19. nu. 14.
 Debitor laesus in venditione pignoris facta
 per creditorem, an & qualiter agere pos-
 sit, fol. 86. col. 1. & fol. 89. nu. 16.
 Defensio tolli non potest a principe, fol. 12.
 nu. 21.
 Demonstratio falsa an viciet, fol. 139. nu. 15.
 Dignitas maior magis à peccato cauere de-
 bet, fol. 16. nu. 30.
 Dolus cessat vbi cōcurrit causa etiam parū
 colorata, fol. 98. col. 4. in fine.
 Dolus cēsetur ex parte emptoris periti emē-
 tis librum, vel gemmam, fol. 112. nu. 29. &
 fol. 140. nu. 20.
 Dolus cēsetur ex parte vendentis quando
 sciebat constitutionem breui promulgan-
 dam ad restringēdum precium, fol. 140.
 nu. 22.
 Dolus cēsetur in administratore trāsigēte
 cū læsione immodica eius, cuius bona ad-
 ministravit, fol. 74. nu. 23. & nu. 30.
 Dominium quo iure fuerit inuentum, fol.
 4. nu. 15. & sequen.
 Dominium etiam iure civili quæsitum
 princeps non tollit, vide in verb. prin-
 ceps.
 Dominij translatio an dicatur contra na-
 turam venditionis, fol. 41. nu. 15. & se-
 quen.
 Dominus, qui patitur mandatarium exce-
 dere fines mandati, an recursum habeat,
 fol. 80. nu. 18.
 Donatio an inducatur per verbum futuri
 temporis, fol. 101. nu. 30.
 Donatione causa mortis resoluta, auocatur
 res cum fructibus, fol. 108. nu. 11.
 Donatore rem ob ingratitudinem auocan-
 te, resoluitur hypotheca, fol. 99. col. 1.

E.

Ecclēsia an sit melioris conditionis quā
 minor ad repetēdos fructus, fol. 117.
 nu. 32.
 Ecclesia debet succurrere oppressis, fol. 15. nu.
 27.

Y iij

Electio datur conuento, & quandiu duret,
 fol. 149. nu. 34.
 Emphiteusis an possit renunciari inuito do-
 mino, fol. 70. col. 1.
 Emphiteuta obtinens ex remedio huius l.
 an egeat nouo cōsensu domini, fol. 104.
 nu. 42.
 Emphiteusi finita, an soluendæ sint impensæ
 ipsi emphiteutæ vel hæredibus, fol. 96.
 col. 3. cum sequen.
 Emptionis appellatione, an alij contractus
 veniant, fol. 79. nu. 10. cum sequen.
 Emptio quo iure sit inuenta, fol. 1. cum se-
 quen.
 Emptio non potest esse sine precio, fol. 6.
 nu. 29. & fol. 23. nu. 1. cum sequen.
 Emptio an dicatur, cum pecunia pro pecu-
 nia datur, fol. 20. nu. 15.
 Emptionis definitio, fol. 22. nu. 28.
 Emptio an subsistat ex precio, quod in archæ
 est, fol. 23. nu. 2. & fol. 41. nu. 11.
 Emptio an valeat collato precio in arbitri-
 um tertij, fol. 24. nu. 4. & sequen.
 Emptio an inducatur ex re à principio taxa-
 ta loco quantitatis, fol. 26. nu. 16.
 Emptio an valeat per verba illa pro iusto
 precio, vel pro eo, quod iustum declara-
 bitur, fol. 27. nu. 19.
 Emptio an permutatio resultet, cum res &
 pecunia pro alia re datur, fol. 31. & se-
 quen.
 Emptoris & venditoris appellatio apud ve-
 teres promiscua erat, fol. 55. nu. 3.
 Emptio an probetur per testes eam asseren-
 tes, precij tamen immemores, fol. 24.
 nu. 7.
 Emptor & venditor in multis æquiparan-
 tur, fol. 55. nu. 1. & sequen.
 Emptor an liberetur à remedio huius l. si
 res apud eum pereat absq; eius culpa, fol.
 84. nu. 35.
 Emptor læsus an agat re apud eum peremp-
 ta, fol. 85. nu. 39.
 Emptor pignoris particeps fraudis an audi-
 atur, si iustum precium debitori soluere
 velit, fo. 88. nu. 11.
 Emptor cum pacto reuendendi, an tenea-
 tur præcise, an liberetur soluendo inte-
 resse, fol. 99. nu. 20. vsq; ad nu. 29.
 Emptor an teneatur ex deterioratione rei,
 fol. 103. nu. 34.
 Emptor in casu huius l. dominus fit, & non

male fidei possessor, fol. 109. col. 1. & fol.
 141. nu. 26.
 Emptor an fructus retineat venditore obti-
 nente ex remedio huius l. fol. 106. cum
 sequen.
 Error in homine quando viciet, fol. 25.
 nu. 12.
 Error iuris an excuset à restitutione fructu-
 um, fol. 113. nu. 31. & sequen.
 Exceptio dilatoria, & peremptoria an à pri-
 cipe auferri possit, fol. 13. nu. 23.
 Exceptio impedit executionem rescripti,
 fol. 15. nu. 28.
 Expensæ an solui debeant emptori cum ve-
 ditor obtinet ex remedio huius l. fol. 95.
 & sequen.
 Expensas deducturus an deducat ex operis
 per seipsum factis, fol. 96. nu. 4.
 Expensæ an debeantur colono eiecto, fol.
 96. nu. 6. vsq; ad 10.
 Expensæ an solui debeant emptori obtinen-
 ti ex remedio huius l. fol. 102. nu. 31.
 Expensæ, & melioramenta an cum fructi-
 bus compensentur, fol. 120. nu. 62. & se-
 quen.

F.

F eudatarius an possit feudo renuncia-
 re inuito domino, fol. 70. col. 1.
 Fideiussor promittens frumentum, vel ali-
 am rem, an obligetur, quando principa-
 lis debitor tenetur ad pecuniam, fol. 20.
 nu. 18.
 Fideiussor an liberetur rescisso contractu
 ex remedio huius l. fol. 104. nu. 43. & se-
 quen.
 Fiscus cui bona ipso facto applicantur an
 debeat emptoribus precium restituere,
 fol. 124. nu. 73.
 Foetus ouium cui fructuum speciei connu-
 merentur, fol. 118. col. 1.
 Fructus an euincantur per remedium hu-
 ius l. fol. 106. cum sequen.
 Fructus restituntur, reuocata donatione
 causa mortis, fol. 108. nu. 11.
 Fructus restituntur, rescissa alienatione
 rei ecclesiasticæ, fol. 103.
 Fructus repetuntur rescisso testamēto per
 querelam, fol. 108. nu. 10.
 Fructus magis auocantur rescisso contra-
 ctu per auxilium restitutionis, quam si
 nullus

nullus sit, fol. 116. nu. 45.
 Fructus naturales & industriales qualiter
 distinguantur, fol. 117. nu. 52.
 Fructus naturales an restituantur & quo-
 modo, fol. 116. nu. 48. & sequen.
 Fructus an acquirantur coniugi ex dona-
 tione inter coniuges, fol. 117. nu. 49. vsq;
 ad nu. 51.
 Fructus an omnino lucretur bonæ fidei pos-
 sessor, fol. 120. nu. 6. & sequen.
 Fructus principaliter considerantur in æs-
 timatione rei immobilis, fo. 155.
 Furtum an lege naturali prohibitum dica-
 tur, fol. 5. nu. 21.

G.

Gabella & tributum solutum ab empto-
 re aut venditore an & quomodo repe-
 tantur, rescisso contractu ex remedio hu-
 ius l. fol. 102. nu. 35. vsq; ad nu. 41
 Gabella an debeatur ex contractu nullo,
 fol. 103. col. 1.
 Gabella & tributum an solui debeat cum
 res ex pacto reuendendi restituitur, fol.
 103. nu. 36.
 Geminatus consensus, fol. 134. nu. 36.
 Glo. in l. 1. C. ne fil. pro pa. fol. 52. nu. 3.
 Glo. in l. hæc venditio, §. 1. ff. de contrah. ep.
 fol. 23. nu. 3.
 Glo. in l. emptor, ff. de rei vend. fol. 120. col.
 4. cum sequen.
 Glo. in l. vtrum, ff. de peti. hæred. fol. 121. nu.
 64. cum sequen.
 Glo. in l. 2. C. si quis igno. rem min. fol. 113.
 cum sequen.
 Glo. in l. postquam liti, C. de pact. fol. 129.
 col. 1. & sequen.
 Glo. §. alia, Insti. de dona. fol. 101. col. 3. & 4.

H.

Haeres iussus vendere an habeat reme-
 dium huius l. fol. 51. nu. 19.
 Haeres rogatus restituere post tempus licet
 fructus interim lucretur, tenetur tamen
 ex ijs resarcire diminutionem bonis con-
 tingentem, fol. 121. nu. 63.
 Hypotheca an resoluaturs rescisso contra-
 ctu per remedium huius l. fol. 102. nu. 32.
 & sequen. & fol. 97. nu. 11. vsq; ad nu. 19.

I.

Ignorantia læsi an allegari vel pro-
 debeat in hac materia fol. 58. nu. 16.
 Ignorantia in læso præsumitur, fol. 60. t.
 30. & sequen.
 Imaginaria venditio quæ dicatur, fol. 55
 nu. 28. & sequen.
 Immobilia in loco periculoso, fol. 153. nu. 22.
 Immodicum quid dicatur, fol. 68. col. 1.
 Insinuatio an requiratur ad illud quod vl-
 tra d. midium remittitur, fol. 59. nu. 24.
 & sequen.
 Interesse temporis an consideretur, fol. 152
 nu. 24. & 34.
 Iudex an secundum conscientiam, an secun-
 dum probata iudicare debeat, fol. 149.
 nu. 33.
 Iudex an iudicare possit de eo quod à prin-
 cipio non petebatur, si postea à litiganti-
 bus discussum fuit, fol. 147. col. 2. nu. 26.
 Iudex circa æstimationem rei omni tempo-
 re ante sententiam potest necessariam di-
 ligentiam adhibere, fol. 151. nu. 4. & 7.
 Iudex appellacionis an possit sententiam
 nullam reformare, fol. 146. nu. 21. & se-
 quen.
 Iuramentum an excludat à remedio huius
 l. fol. 125. col. 1. cum sequen.
 Iuramentum in supplementum probationis
 cessat in hac materia, fol. 152. nu. 13.
 Iuramentum an excludat minorem à nul-
 litate & restitutione, fol. 127. nu. 10.
 Iuramentum an tollat exceptionem nõ nu-
 meratæ pecuniæ, fol. 125. nu. 3.
 Iuramentum irritat contractum in Lusita-
 nia, & prohibetur in tota Hispania, quod
 tractatur, fol. 128. nu. 11. & 12.
 Iustum precium qualiter dicatur, fol. 151.
 cum sequen.
 Iustum precium censetur quod à principe
 imponitur, fol. 155. nu. 35.
 Ius gentium qualiter accipiatur & diuida-
 tur, fol. 2. nu. 7. & sequen. & fol. 3.
 Ius civile fere semper adhæret naturali, fol.
 3. nu. 11.
 Iuris scientia non præsumitur, fol. 60. nu. 31.
 Iurisconsulti sæpe strictam subtilitatē res-
 pexere, fol. 42. nu. 22.
 Iuris solida cognitio cum theoria praxi e-
 get, fol. 106. col. 4. nu. 2.
 Iustitiæ præcepta, fol. 14. & 15.

L.

AEsio ultra dimidiam qualiter exem-
 -plificetur, fol. 56. cum sequen.
 AEsio non curatur, quando in examine plus
 expenderetur, fol. 52. nu. 23.
 AEsio minor an in ecclesiasticis emendetur,
 fol. 93. col. 4.
 AEsio in quantitate rei differt à læsione in
 precio fol. 135. cum sequen.
 AEsio iudicatur secundum id tantum quod
 vterq; contrahens accepit, fol. 104. col. 3.
 AEsio minor an emēdetur in dotalibus, fol.
 50. nu. 12. & sequen. & fol. 76. nu. 33. & se-
 quen.
 AEsio ex persuasionibus aduersarij magis
 succurritur, fol. 52. nu. 3.
 AEsio enormis & enormissima, fol. 126.
 nu. 8.
 AEsus ex dolo incidente non repetit rem
 præcisè, sed interesse, fol. 88. nu. 12. &
 sequen.
 AEsus in minore quantitate an succurratur,
 si ob necessitatem contraxit, fol. 94. nu.
 35. & fol. 112. nu. 27.
 Legati aut fideicommissi clausulæ an mutari
 possint à principe, fol. 11. nu. 19.
 Lex naturalis accipitur aliquando pro æqui-
 tate & benigna ratione, fo. 5. n. 21. in fine.
 Libellus ad rescindendam diuisionem bo-
 norum, fol. 78. nu. 4.
 Libellus in materia huius l. qualiter forma-
 ri debeat, fol. 143. & sequen.
 Libellus ineptus an viciet iudicium & sen-
 tentiam, fol. 146. nu. 23. & sequen.
 Libellus sustinetur ex parte apta, fol. 143.
 nu. 8.
 Libellus alternatiuus, fol. 143. col. 3.
 Licitator an liberetur ex licitatione alteri-
 us, fol. 92. nu. 29. vsq; ad nu. 31.
 Licitator & emens in publica subhastatio-
 ne an agat remedio huius l. fol. 91. ex nu.
 25.
 Locatio an rescindi possit ex remedio hu-
 ius l. fol. 64. nu. 17.
 Locatio an sit sine precio expresso quod ta-
 men certum est in loco contractus, fol.
 39. nu. 4. & sequen.
 Locatio an necessariò requirat mercedem
 in pecunia numerata, plenè & eleganter
 fol. 43. cum sequen.
 Locatio an iudicatur ex ijs verbis, vt res ma-
 neat pro iusta mercede, fol. 27. nu. 24.
 Locatio licet perfectè non contrahatur, iu-

sta tamen merces domino solui debet,
 fol. 27. nu. 23. & sequen.

M.

MAior & minor quis dicitur diuersis
 respectibus, fol. 33. nu. 9.
 Maioratus clausulæ & conditiones an à
 principe mutentur, fol. 11. nu. 18.
 Malæ fidei possessor an dicatur emptor in
 materia huius l. fol. 141. nu. 26.
 Mala fides an dici possit quando venditor
 vel emptor scit posse contra eum iustè
 agi, fol. 82. nu. 28.
 Mandatum an extendatur, quando domi-
 nus scit mandatarium excedere, fol. 80.
 nu. 18. & sequen. & fol. 146. nu. 22. in fin.
 Medicus an possit ab egroto emere, vel cum
 eo contrahere, fol. 93. nu. 32.
 Minor iurans an excludatur à remedio hu-
 ius l. fol. 127. nu. 10. cum sequen.
 Minor an probare debeat se rem, vel preci-
 cium amisisse, an creditor contrarium,
 fol. 122. nu. 67. & fol. 131. n. 24. vsq; ad 29.
 Minor læsus in vendendo an, & quando re-
 stituere debeat precium emptori, fol. 131.
 cum sequen.
 Minor læsus in precio, an repetat rem, fol.
 130. nu. 20. vsq; ad 23.
 Minor læsus in hac materia vti potest resti-
 tutione vel iure cōmuni, fol. 129. nu. 19.
 Minor pecuniam accipiens in causam ne-
 cessariam an restituatur, si pecunia casu
 perdat, fol. 134. nu. 35.
 Minor & ecclesia an æquentur, fol. 113. nu. 32.
 Moneta noua cuditur sine principis licentia,
 fol. 18. nu. 4. & sequen.
 Moneta, an possit refutari, fol. 20. nu. 17.

N.

Negatiua, minus probabilis qualiter in-
 telligatur, fol. 152. nu. 14.
 Nomina rerum immutabilia, fol. 25. nu.
 12.
 Numus vnde dictus, & an duplici n. scriba-
 tur, fol. 13. nu. 8. in fin. alia in verbo pecu-
 nia.

O.

INDEX.

Obligatus ad soluendam pecuniam, an in qualibet soluens satisfaciatur, fol. 20. nu. 17.
Obligatus ad factum soluit interesse, fol. 37. nu. 25.
Officia concessa an à principe liberè auferantur, fol. 17. nu. 31.
P.
Pactum legis commissoriae in pignoribus reprobatur, fol. 28. cum sequen.
Pactum adiectum contra naturam contractum an eum eiusque actionem informet, fol. 38. nu. 29. ante fin.
Pactum de retro vendendo (vt vocant) an obseruari debeat, cum minor vel ecclesia emit, fol. 69. col. 2.
Pactum illud an minuatur valorem rei, fol. 153. nu. 19.
Pactum illud in effectu non differt à pacto restituendi, fol. 101. nu. 27.
Pactum de pignore non distrahendo an valeat, fol. 86. nu. 5. cum sequen.
Pactum de vendendo an differat à venditione, fol. 99. col. 3. & sequen.
Papa an liberè possit auferre beneficia, fol. 15. nu. 29. cum sequen.
Pater de iure regni an vni filio vendere, vel cum eo permutare prohibeatur, fol. 33. nu. 10.
Pecuniae vsus & origo, fol. 1. & nu. 25.
Pecunia numerata est de substantialibus emptionis, fol. 1. & fol. 24.
Pecunia ex forma, non ex materia censetur, fol. 6. nu. 25. & fol. 19. nu. 7.
Pecuniae inuentor, fol. 6. nu. 27.
Pecuniae vsus ante bellum Troianum, fol. 6. nu. 28.
Pecunia aerea apud Romanos prius quam aurea, fol. 18. nu. 1.
Pecunia signata an plus aestimetur, quam materia eiusdem metalli aequalis ponderis, fol. 19. nu. 8.
Pecunia an refurtari possit, fol. 20. nu. 17.
Pecunia certi loci an sortiatur naturam speciei, fol. 41. nu. 12.
Pensio an remittatur propter sterilitatem, fol. 65. nu. 21. vsq; ad nu. 25.
Pensio an augeatur propter vbertatem, fol. 66. nu. 34. & sequen.
Permutatio an differat à contractu do vt des, fol. 25. nu. 9. & 10.
Permutatio an dicatur, cum res datur ad libras vel marchas vel vncias, fol. 25. nu. 11.

Permutatio speciei per aliam vanalitur venditioni, fol. 26. nu. 14. & sequen.
Permutans repetit rem precise alteri implente, fol. 37. nu. 24.
Permutanti an competat remedium huius l. fol. 63.
Pignus an vendi possit non obstante pacto ne vaneat, fol. 86. nu. 4. vsq; ad 10.
Possessio an vno teste probetur, fol. 154. nu. 27.
Poenam promissa in contractu an soluenda sit ab agente remedio huius l. fol. 59. nu. 26.
Poenam promittens si minor contradixerit, tenebitur, si minor restitutionem petat, fol. 129. nu. 17. & 18.
Poenitentia in contractibus innominatis, fol. 26. nu. 15. & fol. 37. nu. 24.
Praxis autoritas non leuis, fol. 106. col. 4.
Precium an soli venditioni congruat, fol. 22. nu. 26.
Precium certum quando dicatur, fol. 23. nu. 2. & fol. 39. nu. 2. & sequen.
Precium iustum supra verbo, iustum.
Precium maius ob preces, fol. 153. nu. 21.
Precium rei ex fructibus, fol. 154. nu. 28.
Princeps an tollere possit, quae sunt iuris civilis, fol. 8. & 9.
Princeps an alicui auferre possit dominium, fol. 8. & sequen.
Princeps ex causa limitat ius naturale, fol. 9. nu. 6.
Princeps sine causa non reuocat legitimationem, fol. 10. nu. 9. & sequen.
Princeps satisfacere debet, cum aliquid auferat, fol. 10. nu. 14.
Princeps non restituit natalibus cum detrimento iuris alteri quaesiti, fol. 11. nu. 17.
Princeps non derogat conditionibus & clausulis maioratus, fol. 11. nu. 18.
Princeps defensionem tollere nequit, fol. 11. nu. 21.
Prinicipi absoluta potestas non congruit, fol. 13. nu. 24.
Probatio, quae aliquis fuerit locupletior, fol. 121. ex nu. 64. cum multis sequen.
Probare an debeat versionem in utilitatem, qui mutauit officiali reipublicae, vel ecclesiae, fol. 122. nu. 63. & sequen.
Probatio in eodem casu cum minore, nu. 67. & fol.
Probatio causae non deductae non releuat, fol. 147. nu. 28.

Pro-

Probatio extra articulos non valet, ibidem.

Probatio affirmatiua quando praeualeat, fol. 152. nu. 14.

Probatio an sit iudici arbitraria, fol. 156. nu. 44. in fine libri.

Procurator ad vendendum an possit substituere, fol. 90. nu. 17.

Q

Qualitas alterat subiectum, fol. 154. nu. 23.

Qualitas rei facit crescere vel minui eius precium, fol. 153. nu. 19.

R

Remedium huius l. nouum fuit, fol. 47. & sequen.

Remedium huius l. æquitate fundatur, fol. 51. nu. 22. & sequen.

Remedium huius l. non negatur sagaci læso, fol. 53. nu. 19.

Remedium huius l. an extendatur ad alios contractus, fol. 61. cum sequen. & vide in indice quaestionum.

Remedium huius l. quo tempore duret, fol. 82. nu. 26. & sequen.

Remedium huius l. differt ab auxilio restitutionis, fol. 84. col. 2. & fol. 107. col. 2.

Replicatio an habeat vim libelli, fol. 147. nu. 25.

Res vna diuerso iure censetur, fol. 33. nu. 9.

Rescriptum principis iniuste nocens tertio non seruandum, fol. 8. nu. 1. & fol. 15. nu. 18.

Restitutio in modicis an detur, fol. 52. nu. 25. cum sequen.

Restitutio rei in materia huius l. dicitur necessaria, non voluntaria, fol. 95. col. 4.

Restitutio iustitię dicitur quæ de iure datur sine rescripto principis, fol. 111. col. 1. in princi.

Restitutio ætatis an facilius tollatur quam remedium huius l. fol. 128. nu. 15. & seq.

Restitutio euincit fructus, fol. 107. nu. 4. & 116. nu. 45.

Restitutio an sit necessaria ei qui succubuit

ex vna causa & vult agere ex alia, fol. 148. nu. 32.

Restitutio minori an detur contra tertium, fol. 84. nu. 33.

S

Scienti læsionem & precium an detur remedium huius l. fol. 57. nu. 10. cum sequen.

Sciëntia valoris & patrimonij an magis præsumatur in contrahente quam in testante, fol. 60. nu. 32. cum sequen.

Sententia in materia huius l. qualiter ferri debeat, fol. 145. nu. 18. & nu. 20.

Sententia in hac materia ex dictis peritorum an transeat in rem iudicatam, fol. 151. nu. 6.

Sententia ex vnâ ratione apta sustinetur, fol. 145. nu. 18.

Sententia conformis libello quomodo intelligatur, fol. 144. nu. 12.

Sententia aliquando valet de his quæ in libello non petebantur, fol. 147. nu. 26.

Sententia super libello inepto, fol. 146. nu. 23.

Sterilitas quando dicatur ad remittendam pensionem, fol. 65. nu. 21. vsq; ad nu. 25.

Stipulatio an fuerit ante ius ciuile, fol. 6. nu. 25.

Stipulatio adiecta contractui bonæ fidei, fol. 63. & sequen.

T

Tempus venditionis attendi debet in hac materia, fol. 151. nu. 15.

Tempus executionis, fol. 153. nu. 16.

Testamentum quo iure inuentum, fol. 6. nu. 23.

Testes non concordantes de certo precio an probent venditionem, fol. 14. nu. 8.

Testes affirmantes quando præferantur negantibus, fol. 152. nu. 14.

Testes an debeant assignare rationem in hac materia, fol. 152. nu. 11.

Testibus variantibus circa valorem quid iudicandum, fol. 152. & sequen.

Testimonium an intelligatur secundum articulos, fol. 156. nu. 41. & sequen.

Trans-

Transactio an rescindatur ex laesione enormi, fol. 71. à nu. 12.

V.

Valor rerum qualiter aestimetur 4. cap. 3. par. fol. 150.

Valor pecuniae quo tempore attendatur, fol. 21. nu. 25.

Valor pecuniae ex constitutione & usu, non ex materia, fol. 19. nu. 7.

Venditio sine precio certo in pecunia numerata non valet, fol. 1. & fol. 18. cum sequen. & fol. 39. nu. 1.

Venditio ad corpus vel ad mensuram, & effectus huius differentiae, fol. 136. cum sequen.

Venditio imaginaria quae dicatur, fol. 59. nu. 28. & sequen.

Venditor an ad rem, an agat, fol. 37. nu. 1. & seq.

Venditio bursae cum eo quod fol. 73. nu. 9.

Venditor agens remedio huiusmodi ad impensas & meliora, nu. 1. & sequen.

Venditor an teneatur ex assuetudine dissimulatione fraudulosa, fol. 21.

Vita hominis an praesumatur usque ad annos, fol. 155. nu. 33.

Voluntas defuncti ab inferiori à priori mutari nequit, nec à principe sine causa, fol. 11. nu. 19.

Voluntas in principe quando pro causa sit, fol. 9. nu. 12.

Vsucapio iuste introducta nec odiosa, fol. 54. col. 4.

Ex mandato Reuerendis.

& illustris. Domini Episcopi Conimbricensis
vidit & probavit doctus & egregius
vir Georgius Pintus.

Hieronymus P. iudic.	Constantinus Rogatus.	Antonius Rubens.
Hieronymus G. iudic.	Corneilius Tactus.	Antonius de Buro.
Hieronymus S. iudic.	Cosmas.	Archidiaconus.
Hieronymus C. iudic.	Cosmas.	Aristoteles.
Hieronymus V. iudic.	Curtius Pragensis.	D. Augustinus.
Hieronymus B. iudic.	Curtius Junior.	Augustinus Beron.
Hippolitus.	Curtius Senior.	Armandus.
Horatius D. iudic.	Camus.	Archiepiscopus.
Horatius.	D.	Archiepiscopus.
Hosius.	D.	Archiepiscopus.
Hugo.	D.	Archiepiscopus.
Jacobus & S. Georgio.	D.	Archiepiscopus.
Jacobus de R. iudic.	D.	Archiepiscopus.
Jacobus de A. iudic.	D.	Archiepiscopus.
Jacobus de N. iudic.	D.	Archiepiscopus.
Jacques B. iudic.	D.	Archiepiscopus.

NOMENCLATURA SCRIBENTIVM VTRI-
usq; iuris, & aliorum authorum, qui in hoc libro citantur.

<i>A.</i>		
<i>Tymo Crauet.</i>	<i>Baptista Egnatius.</i>	<i>Emylius Ferretus.</i>
<i>Ibericus.</i>	<i>Baptista de Castelione.</i>	<i>F.</i>
<i>Albertus Brunus.</i>	<i>Baptista à S. Blasio.</i>	<i>Fabianus.</i>
<i>Andreas Alciatus.</i>	<i>Baptista Seuerinus.</i>	<i>Felinus.</i>
<i>Alexander.</i>	<i>Bartolus.</i>	<i>Fernandus Arias.</i>
<i>Alfonsus à Castro.</i>	<i>Bartholomeus Cepola.</i>	<i>Firmianus.</i>
<i>S. Ambrosius.</i>	<i>Bertrandus.</i>	<i>Florianus.</i>
<i>Angelus de Perusio.</i>	<i>Berengarius.</i>	<i>Fortunius Garcia.</i>
<i>Angelus Aretinus.</i>	<i>Budeus.</i>	<i>Franciscus à Ripa.</i>
<i>Ancharranus.</i>	<i>Bulgarinus.</i>	<i>Franciscus Balduinus.</i>
<i>Andreas Tiraquelus.</i>	<i>C.</i>	<i>Franciscus Duarenus.</i>
<i>Andreas Barbatia.</i>	<i>Calderinus.</i>	<i>Franciscus Zoanetus.</i>
<i>Andreas Gamarius.</i>	<i>Capella Tholosana.</i>	<i>Franciscus Lucanus.</i>
<i>Andreas ab Exea.</i>	<i>Castilius.</i>	<i>Franciscus Conmanus.</i>
<i>Andreas ab Isernia.</i>	<i>Cattellianus Cotta.</i>	<i>G.</i>
<i>Antonius Burgenfis.</i>	<i>Cazialupus.</i>	<i>Gerardus.</i>
<i>Antonius Corsetus.</i>	<i>Carolus Molyneus.</i>	<i>Gigas.</i>
<i>Antonius Vacca.</i>	<i>Carolus Ruinus.</i>	<i>Guilielmus Mainer.</i>
<i>Antonius Augustinus.</i>	<i>Cardinalis.</i>	<i>Guilielmus Benedictus.</i>
<i>Antonius Gomezus.</i>	<i>Chassadorus.</i>	<i>Gregorius Lopez.</i>
<i>Antonius Neguzantius.</i>	<i>Chasseneus.</i>	<i>Guido Papa.</i>
<i>Antonius Capicius.</i>	<i>Claudius.</i>	<i>H.</i>
<i>Antonius Nicellus.</i>	<i>Collectarius.</i>	<i>Hieronimus Paulus.</i>
<i>Antonius Rubens.</i>	<i>Constantius Rogerius.</i>	<i>Hieronimus Gratus.</i>
<i>Antonius de Butrio.</i>	<i>Cornelius Tacitus.</i>	<i>Hieronimus Scrup.</i>
<i>Archidiaconus.</i>	<i>Cosmas.</i>	<i>Hieronimus Cagnolus.</i>
<i>Aristoteles.</i>	<i>Costalius.</i>	<i>Hieronimus Verius.</i>
<i>D. Augustinus.</i>	<i>Curtius Brugensis.</i>	<i>Hieronimus Butigela.</i>
<i>Augustinus Berous.</i>	<i>Curtius Iunior.</i>	<i>Hippolitus.</i>
<i>Auendamus.</i>	<i>Curtius Senior.</i>	<i>Hormanotus Detus.</i>
<i>Aulus Gellius.</i>	<i>Cynus.</i>	<i>Hotomanus.</i>
<i>Azo.</i>	<i>D.</i>	<i>Hostiensis.</i>
<i>Alexãder ab Alexãdro</i>	<i>Didacius à Couarrunias.</i>	<i>Hugo.</i>
<i>B.</i>	<i>Dominicus à Soto.</i>	<i>I.</i>
<i>Baldus.</i>	<i>E.</i>	<i>Iacobinus à S. Georgio.</i>
<i>Baldus de Vbaldis.</i>	<i>Dinus.</i>	<i>Iacobus de Rauena.</i>
<i>Baldus Nouellus.</i>	<i>Egynarius Baro.</i>	<i>Iacobus de Arenis.</i>
<i>Balbus.</i>	<i>Enius.</i>	<i>Iacobus de Nigris.</i>
		<i>Iafred9 Balb9 Lãfrãc9.</i>

Iason.
Innocentius.
Ioannes Neuzantius.
Ioannes Orosius.
Ioannes Mauritius.
Ioannes Cerier.
Ioannes Lupus.
Ioannes Andreas.
Ioannes à Selua.
Ioannes de Imola. (tan9.
Ioannes Ferrariensis Mō-
Ioannes Papiensis.
Ioannes de Amicis.
Ioannes ab Aunania.
Ioannes Corrasius.
Ioannes Copus.
Ioannes Robertus.
Ioannes Faber.
Ioannes Igneus.
Ioannes Crotus.
Ioannes de Platea.
Ioannes Constātius.
Ioannes Ferrariensis.
Iodocus Brugensis.

L.

Lactantius.
Lancelotus Galeaula.
Laurentius Siluanus.
Laurētius Calcaneus.
Lucas de Penna.
Lucretius.
Ludonicus Gozadinus.
Ludonicus de Roma.
Ludonicus Charondas.
Ludonicus Gomezius.
Ludonic9 aluarus noqueira
Ludonicus Bologninus.

M.

Martinus ab Azplicueta
Nauarrus.
Marcus T. Cicero.

Marcus Mantua.
Martinus Laudensis.
Matheus de Afflictis.
Marcus Antonius.
Mōtaluus.

N.

Nicolaus Boerius.
Nicola9 Bellon9. (mita.
Nicola9 Tudisc9 Panor-
Nicolaus Euerardus.
Nicolaus de Milis.

O.

Odofredus.
Oldendorpius.
Oldradus.
Omphalius.
Ouidius.

P.

Panthalion Cremensis.
Paulus Castrensis.
Pedemontanus.
Petrus à Bellapertica.
Petrus Rebufus.
Petrus Duenhas.
Petrus Beluga.
Petrus Paulus Parisius.
Petrus Rauenas.
Petrus Loriotus.
Phylipus Decius.
Phylipus Cornicus.
Plinius.
Plato.
Platina.

Plinius Iunior.

Polydorus.

Præpositus.

Probus.

Purpuratus.

Q.

Quintilianus.

R.

Raphael Cu
Raphael Fulg
Restaurus Co
Richardus Ma
Riminaldus No
Robertus Maran
Rota.
Rosfredus.
Rodoricus Xuarms.
Salustius.

S.

Salicetus.
Sebastianus Vanzius.
Segura.
Silvester de Prierio.
Silvester Aldobrāding.
Signorolus.
Sigismundus Lofredus.
Socinus Auus.
Socinus Filius.
Socinus Nepos.
Speculator.
Spiegel.
Staphileus.
Stephanus Aufreerius.
Stephanus Forcatulus.

T.

Thomas à Vio, seu Car-
dinalis Caietanus.
Thomas Parpalia.
Thomas Ferrariensis.
Thomas Grammaticus.
Titus Liuius.

V.

Vergilius.
Viglius.
Vincēcius ab Herculanis.
Vitalis.

Z.

Zanetinus.
Zasius.

Apud Antonium de Maris.

Apud Antonium de Maria

Martinus
Martinus
Martinus

R.

Quintilianus

Q.

Papianus

P. Robur

P. Probus

P. Polus

P. Plinius (Junio)

P. Plinius

P. Plinio

P. Plinius

P. Plinius Cornutus

P. Plinius Dext.

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

Apud Antonium de Maria

Martinus
Martinus
Martinus

R.

Quintilianus

Q.

Papianus

P. Robur

P. Probus

P. Polus

P. Plinius (Junio)

P. Plinius

P. Plinio

P. Plinius

P. Plinius Cornutus

P. Plinius Dext.

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

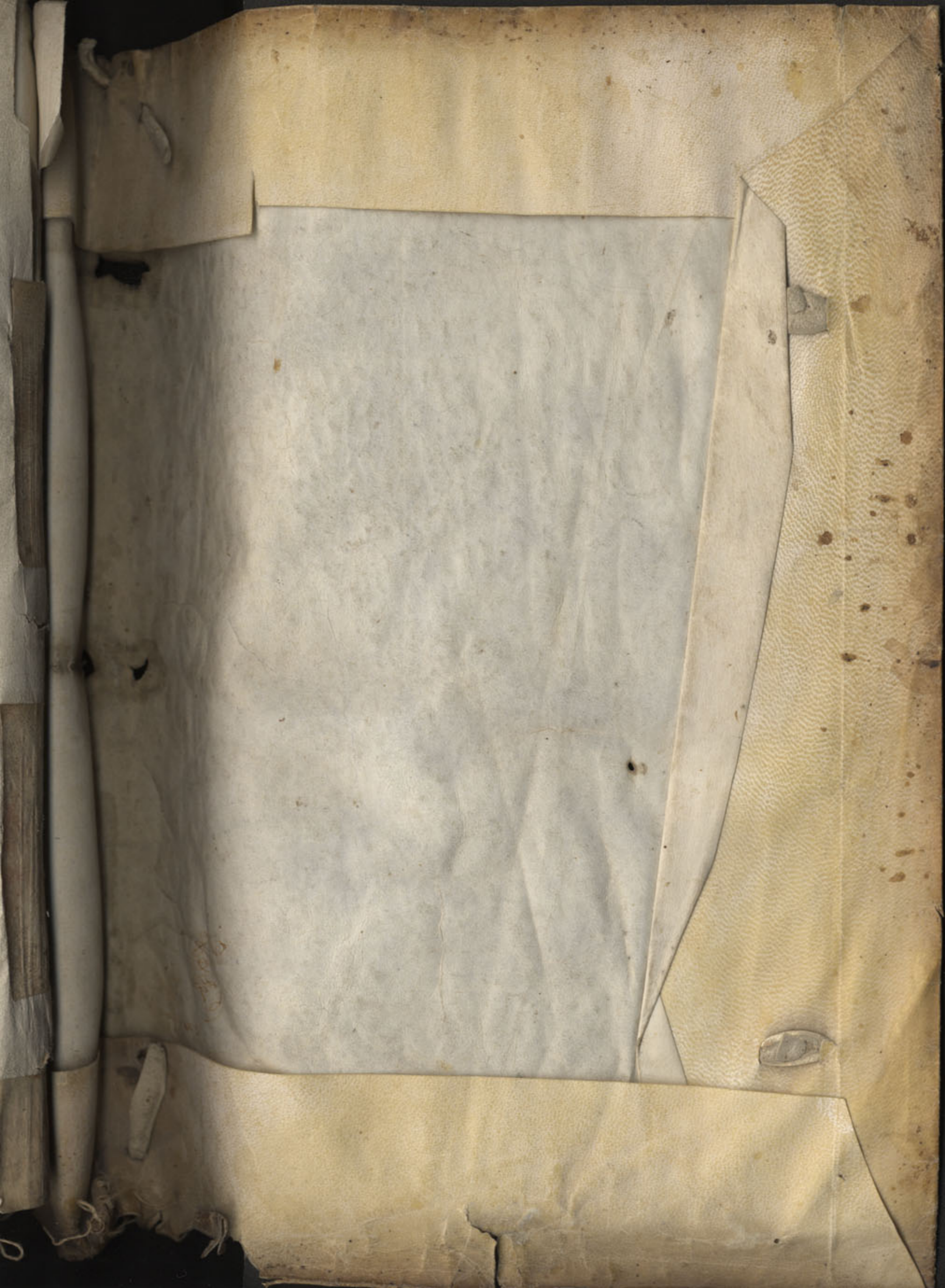
P. Plinius

P. Plinius

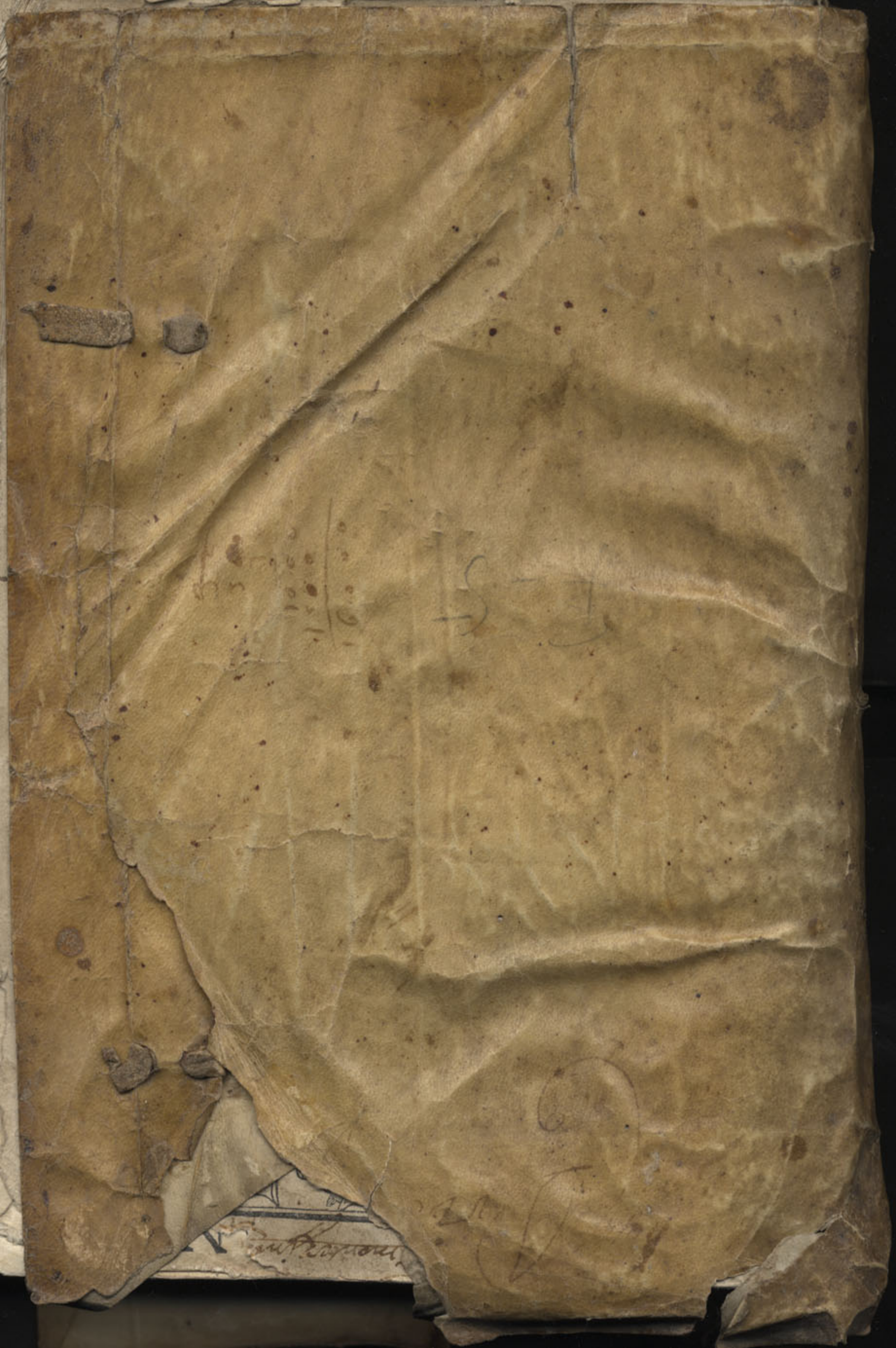
P. Plinius

P. Plinius

P. Plinius

1000	0
1500	0
1600	0

3 - 2

1771
New York

1771
New York

